

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΛΑΡΙΣΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ «ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Απόψεις και Στρατηγικές Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Λάρισας στη Διαχείριση και
Αντιμετώπιση του Φαινομένου του Σχολικού Εκφοβισμού»**

Βασιλική Γκουδίνα

Κοινωνική Λειτουργός

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Σωκράτης Καραουλάνης, Ψυχίατρος, Επιβλέπων Καθηγητής
Θωμάς Αλέξανδρος, Ψυχίατρος, Μέλος Τριμελούς Επιτροπής
Μπονώτης Κωνσταντίνος, Ψυχίατρος, Μέλος Τριμελούς Επιτροπής

Λάρισα, 2020

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΛΑΡΙΣΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ «ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ»

**VIEWS AND STRATEGIES OF PRIMARY AND SECONDARY
EDUCATION TEACHERS OF STATE LARISSA ON MANAGING AND
FACING SCHOOL BULLYING**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Περιεχόμενα

Πίνακας Εικόνων.....	v
Κατάλογος Πινάκων.....	v
Κατάλογος Διαγραμμάτων	vi
Πρόλογος.....	viii
Αφιερώσεις.....	x
Ευχαριστίες.....	xi
Περίληψη.....	xii
Λέξεις κλειδιά	xii
Abstract	xiii
Key- Words	xiii
Εισαγωγή.....	14
Κεφάλαιο 1 : Βιβλιογραφική ανασκόπηση.....	16
1.1 Εννοιολογικός Προσδιορισμός Σχολικού Εκφοβισμού	16
1.1.1 Αιτίες εκδήλωσης εκφοβιστικής συμπεριφοράς	19
1.1.2 Συνέπειες του εκφοβισμού σε θύτες και θύματα	20
1.1.3 Η θέση του εκπαιδευτικού απέναντι στον σχολικό εκφοβισμό: Μέθοδοι πρόληψης και αντιμετώπισης από την πλευρά του εκπαιδευτικού	23
1.2 Έρευνες Σχετικές Με Τον Σχολικό Εκφοβισμό.....	26

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Κεφάλαιο 2 : Μεθοδολογία	33
2.1 Σκοπός.....	33
2.2 Πληθυσμός μελέτης - Δείγμα.....	33
2.3 Μέθοδος.....	34
2.4 Ζητήματα Δεοντολογίας	35
2.5 Προσδοκώμενα αποτελέσματα	35
Κεφάλαιο 3 : Αποτελέσματα	36
3.1 Περιγραφική Στατιστική Ανάλυση	36
3.2 Πολλαπλή Γραμμική Παλινδρόμηση	64
Κεφάλαιο 4 : Συζήτηση	68
4.1 Συμπεράσματα – Περιορισμοί μελέτης.....	68
4.2 Προτάσεις για μελλοντική μελέτη	69
Βιβλιογραφία.....	72
Παράρτημα Α΄ Ερωτηματολόγιο Έρευνας	76

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Πίνακας Εικόνων

Εικόνα 1: Μορφές Σχολικού Εκφοβισμού Ανατύπωση από : www.alfavita.gr Σχολικός Εκφοβισμός, (2019).	18
Εικόνα 2: Ηλεκτρονικός εκφοβισμός, Ανάκτηση από : https://www.psychografimata.com/alithines-periptosis-diadikiakou-ekfovismouthimatopiisis/	71

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Δημογραφικά Στοιχεία	36
Πίνακας 2: Περιγραφική Στατιστική: Φύλο.....	37
Πίνακας 3: Περιγραφική Στατιστική: Ηλικία	38
Πίνακας 4: Περιγραφική Στατιστική: Υπηρεσία	39
Πίνακας 5: Περιγραφική Στατιστική: Έτη Υπηρεσίας	40
Πίνακας 6: Περιγραφική Στατιστική : Εκπαιδευτικό Επίπεδο	41
Πίνακας 7: Περιγραφική Στατιστική: έτυχε κατά τη διάρκεια των σχολικών σας ετών να πέσετε θύμα σχολικού εκφοβισμού;	42
Πίνακας 8: Περιγραφική Στατιστική: Έτυχε κατά τη διάρκεια των σχολικών σας χρόνων να γίνετε θύτες σχολικού εκφοβισμού;	44
Πίνακας 9: Περιγραφική Στατιστική: Πόσο συχνά στη διάρκεια της θητείας σας ως εκπαιδευτικός πέφτουν στην αντίληψή σας περιστατικά σχολικού εκφοβισμού;	45
Πίνακας 10: Περιγραφική Στατιστική: Σενάριο 1	46
Πίνακας 11: Περιγραφική Στατιστική Σενάριο 2, ερώτηση 1η	47
Πίνακας 12: Περιγραφική Στατιστική Σενάριο 2, ερώτηση 3η	48
Πίνακας 13:	49
Πίνακας 14: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 3, ερώτηση 2 ^η	49
Πίνακας 15: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 3, ερώτηση 3η.....	50
Πίνακας 16: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 4, ερώτηση 1η.....	51
Πίνακας 17: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 4, ερώτηση 2η.....	52

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Πίνακας 18: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 4, ερώτηση 3η.....	52
Πίνακας 19: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 5, ερώτηση 1 ^η	54
Πίνακας 20: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 6, ερώτηση 1 ^η	55
Πίνακας 21: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 6, ερώτηση 3η.....	56
Πίνακας 22: Μεταβλητές.....	64
Πίνακας 23: Σύνοψη μοντέλου.....	65
Πίνακας 24: ANOVA.....	66
Πίνακας 25: Coefficients.....	67

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Γράφημα 1: Κυκλικό Διάγραμμα: Φύλο.....	37
Γράφημα 2: Ραβδόγραμμα: Ηλικία.....	38
Γράφημα 3: Κυκλικό διάγραμμα: Υπηρεσία.....	39
Γράφημα 4: Ραβδόγραμμα: Εκπαιδευτικό Επίπεδο.....	41
Γράφημα 5: Ραβδόγραμμα: Έτυχε κατά τη διάρκεια των σχολικών σας ετών να πέσετε θύμα σχολικού εκφοβισμού;.....	43
Γράφημα 6: Ραβδόγραμμα: έτυχε κατά τη διάρκεια των σχολικών σαν χρόνων να γίνετε θύτης σχολικού εκφοβισμού;.....	44
Γράφημα 7: Ραβδόγραμμα, σενάριο 4, ερώτηση 1η.....	51
Γράφημα 8: Ραβδόγραμμα, σενάριο 4, ερώτηση 3 ^η	53
Γράφημα 9: Ραβδόγραμμα, σενάριο 6, ερώτηση 3η.....	54
Γράφημα 10: Ραβδόγραμμα- Θα σιγουρευόμουν ότι ο θύτης τιμωρήθηκε κατάλληλα.....	57
Γράφημα 11: Ραβδόγραμμα- Θα συζητούσα το θέμα με τους συναδέλφους μου στο σχολείο.....	58
Γράφημα 12: Ραβδόγραμμα- Θα συγκαλούσα σύσκεψη μαθητών, θα ανέφερα τι συνέβη και θα ζητούσα από τους μαθητές να προτείνουν τρόπους για να βοηθήσουν να βελτιωθεί η κατάσταση.....	58
Γράφημα 13: Ραβδόγραμμα- Θα έκανα ξεκάθαρο στον θύτη ότι η συμπεριφορά του δεν θα γινόταν ανεκτή.....	59

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Γράφημα 14: Ραβδόγραμμα- Θα συζητούσα με το θύτη εναλλακτικές λύσεις από τις οποίες θα μπορούσε να κάνει μια επιλογή για να βελτιώσει την κατάσταση	60
Γράφημα 15: Ραβδόγραμμα - Θα ζητούσα από τον σχολικό σύμβουλο να επέμβει	60
Γράφημα 16: Ραβδόγραμμα - Θα παρέπεμπα το ζήτημα σε έναν ανώτερο.....	61
Γράφημα 17: Ραβδόγραμμα – θα ερχόμουν σε επαφή με τους γονείς ή κηδεμόνες.....	61
Γράφημα 18: Ραβδόγραμμα- Θα ενθάρρυνα το θύμα να δείξει ότι δεν θα ανεχτεί εκφοβισμούς	62
Γράφημα 19: Ραβδόγραμμα - Θα βοηθούσα το θύτη να αποκτήσει περισσότερη αυτοπεποίθηση ώστε να μην θέλει πια να εκφοβίζει κανέναν.....	63
Γράφημα 20: Ραβδόγραμμα - Θα επέμενα στους γονείς ή κηδεμόνες του θύτη ότι η συμπεριφορά αυτή πρέπει να σταματήσει.....	63

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία με τίτλο *«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»* εκπονείται στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών στην Ψυχική Υγεία του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Σκοπό της εργασίας αποτελεί η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας αναφορικά με το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού, των τρόπων αντιμετώπισης και αποτελεσματικής διαχείρισής του. Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιείται ως εργαλείο έρευνας το ερωτηματολόγιο.

Για την επίτευξη των ανωτέρω σκοπών η εργασία δομείται σε επιμέρους κεφάλαια και ενότητες. Ειδικότερα, στην εισαγωγή της εργασίας γίνεται μια πρώτη αναφορά στα ερευνητικά ερωτήματα και την ερευνητική προσέγγιση. Μέσα από την εισαγωγή ο ερευνητής επιδιώκει να ενημερώσει τους αναγνώστες της εργασίας σχετικά με το θέμα της έρευνας που είναι ο σχολικός εκφοβισμός και τις απόψεις των εκπαιδευτικών για την αντιμετώπισή του. Στην εισαγωγή πραγματοποιείται μια σύντομη βιβλιογραφική ανασκόπηση στη βάση της οποίας ο ερευνητής ορίζει το θέμα και αναφέρεται στη σημασία και τον σκοπό της έρευνας.

Της εισαγωγής έπονται τα δύο βασικά μέρη της εργασίας, το γενικό και το ειδικό. Στο γενικό μέρος περιλαμβάνεται η θεωρητική υποστήριξη του θέματος με τη χρήση της διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας. Στο μέρος αυτό παρουσιάζεται τόσο η θεωρία, όσο και ερευνητικά ερωτήματα παλαιότερων ερευνών σχετικών με το θέμα.

Στη συνέχεια στο ειδικό μέρος της εργασίας που αποτελείται από 3 επιμέρους κεφάλαια γίνεται αναφορά στη μεθοδολογία έρευνας, και πιο συγκεκριμένα, στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας γίνεται αναφορά στον σκοπό της έρευνας, το εργαλείο και τον πληθυσμό αυτής, στο δείγμα και τον τρόπο ανάλυσης, στα αποτελέσματα της επεξεργασίας του ερωτηματολογίου και στα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει ο ερευνητής. Το κεφάλαιο των αποτελεσμάτων συμπληρώνουν διαγράμματα και πίνακες που είναι απαραίτητοι για την

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

κατανόηση των αποτελεσμάτων και του σκοπού της έρευνας. Τέλος, το κεφάλαιο των συμπερασμάτων ή της συζήτησης περιέχει μια σύντομη περίληψη των αποτελεσμάτων της διπλωματικής εργασίας, ενώ τα αποτελέσματα αυτής πλαισιώνονται από βιβλιογραφικές αναφορές. Ακόμη, στο μέρος αυτό σημειώνονται οι περιορισμοί που αντιμετώπισε ο ερευνητής κατά την συγγραφή της εργασίας, ενώ γίνεται αναφορά και προτάσεις μελλοντικής μελέτης σχετικής με το υπό μελέτη θέμα.

Το κύριο σώμα της εργασίας ακολουθούν οι βιβλιογραφικές αναφορές και το παράρτημα της εργασίας, το οποίο περιέχει το εργαλείο της έρευνας, δηλαδή το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για την διεξαγωγή της.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Αφιερώσεις

*Αφιερώνεται στον σύζυγό μου,
για την αμέριστη στήριξή του.*

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Ευχαριστίες

Για την περάτωση των σπουδών μου και την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας οφείλω να ευχαριστήσω τους ανθρώπους εκείνους που συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό στην κατεύθυνση αυτή.

*Οφείλω να ευχαριστήσω από καρδιάς τον επιβλέποντα καθηγητή μου **Κύριο Σωκράτη Καραουλάνη** για την άριστη συνεργασία που είχαμε και τις χρήσιμες συμβουλές του κατά τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας εργασίας.*

Επιθυμώ να ευχαριστήσω ακόμα το σύνολο του λοιπού Ακαδημαϊκού και μη προσωπικού του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για τη συμβολή τους στην ολοκλήρωση του Προγράμματος Σπουδών. Ιδιαίτερες ευχαριστίες στους Κυρίους Θωμά Αλέξανδρο και Μπονότη Κωνσταντίνο για τη συμμετοχή τους στην εξεταστική επιτροπή.

Τέλος, επιθυμώ να εκφράσω ένα μεγάλο ευχαριστώ στους συμμετέχοντες της έρευνας, Εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας για την αβίαστη συνεργασία και συμμετοχή τους στην έρευνα.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Περίληψη

Ο σχολικός εκφοβισμός αποτελεί ένα φαινόμενο το οποίο απασχολεί εκπαιδευτικούς και γονείς εδώ και αρκετά χρόνια στις σχολικές μονάδες. Εντούτοις, η μέριμνα γύρω από το θέμα διαφαίνεται ανεπαρκής σε μεγάλο βαθμό. Η έξαρση του φαινομένου, γνωστού και ως "Bulling", κατά τα τελευταία έτη έχει σημάνει την αρχή λήψης μέτρων διαχείρισης και αντιμετώπισης, τόσο εντός όσο και εκτός της σχολικής κοινότητας. Αρμόδιοι για την καταστολή της εκδήλωσης σχολικού εκφοβισμού, δηλαδή για τον εντοπισμό και την εξάλειψή του είναι σαφώς οι εκπαιδευτικοί. Στην κατεύθυνση αυτή αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού, των διαστάσεων και των επιπτώσεών του στη ψυχολογία των μαθητών καθώς και η μελέτη των εργαλείων και τρόπων διαχείρισης και αντιμετώπισης του φαινομένου από την πλευρά των εκπαιδευτικών. Σκοπός της εργασίας είναι η έρευνα γύρω από τις απόψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Λάρισας σχετικά με το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού. Εξέχουσα σημασία ορίζεται ως η διαπίστωση του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί την αναγκαιότητα αντιμετώπισής του, την πρόθεσή τους να παρέμβουν και να αναλάβουν δράση καθώς και το πως κατανοούν την έννοια της θυματοποίησης μέσα από την ικανότητα της εν-συναίσθησης. Για την διερεύνηση των ανωτέρω χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο έρευνας το ερωτηματολόγιο με πληθυσμό μελέτης τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Λάρισας. Το δείγμα αποτέλεσαν 100 εκπαιδευτικοί που δέχθηκαν να συμμετέχουν στην έρευνα και η ανάλυση των αποτελεσμάτων έγινε με τη χρήση περιγραφικής στατιστικής και γραμμικής πολλαπλής παλινδρόμησης. Κύρια συμπεράσματα της έρευνας αποτελεί το γεγονός πως ο σχολικός εκφοβισμός αποτελεί ένα φαινόμενο που δύναται να διαταράξει τη φυσιολογική ροή της λειτουργίας μιας σχολικής μονάδας και επιπρόσθετα να επιφέρει ανεξίτηλα τραύματα στις ζωές των παιδιών που τον βιώνουν. Για τον λόγο αυτό οι εκπαιδευτικοί τα τελευταία έτη έχουν αναπτύξει βαθιά εν-συναίσθηση αναφορικά με το φαινόμενο αυτό και τον ρόλο τους για την πρόληψη και εν συνεχεία την καταστολή τέτοιων συμβάντων εντός της σχολικής κοινότητας.

Λέξεις κλειδιά

Σχολικός εκφοβισμός, Εκπαιδευτικός, Νομός Λάρισας, Στρατηγική, Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Abstract

Bullying at school is a phenomenon that has been observed by teachers and parents for several years in school units. However, the concern over this issue was largely insufficient. The escalation of the phenomenon, also known as "Bulling", in recent years has marked the beginning of management and coping measures, both inside and outside the school community. Teachers are clearly responsible for suppressing school bullying, that is, for locating and eliminating it. In this direction, the object of the present work is the study of the phenomenon of school bullying, its dimensions and effects on students' psychology, but also the study of tools and ways of managing and dealing with the phenomenon on the part of teachers. The aim of this study is to investigate the views of primary and secondary school teachers in the state of Larissa regarding the phenomenon of school bullying. Of particular importance is the way in which teachers perceive the need to deal with the phenomenon, their intention to intervene and take action, and how they understand the concept of victimization through the ability to be aware. To conduct the research, the questionnaire with a study population of the teachers of the primary and secondary education of the state of Larissa was used as a research tool. The sample consisted of 100 teachers who agreed to participate in the research and the analysis of the results was done using descriptive statistics and linear multiple regression. The main conclusions of the research are the fact that school bullying is a phenomenon that can disrupt the normal flow of the operation of a school unit and in addition cause irreparable damage to the lives of children who experience it. For this reason, teachers in recent years have developed a deep awareness of this phenomenon and their role in preventing and then suppressing such incidents within the school community.

Key-Words

Bullying, Teacher, State of Larissa, Strategy, Primary & Secondary Education.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Εισαγωγή

Το σύγχρονο σχολείο αποτελεί μια μικρογραφία της κοινωνίας μας. Οι μαθητές, μικροί και μεγάλοι συνυπάρχουν εντός της σχολικής κοινότητας με άλλα παιδιά, αναπτύσσουν φιλικές σχέσεις, διαμορφώνουν τον χαρακτήρα και διαπλάθουν την προσωπικότητά τους. Το γεγονός αυτό καθιστά το σχολείο ως έναν πολύ σημαντικό και βασικό κοινωνικό θεσμό, όπως και καίριο παράγοντα δόμησης της παιδικής ψυχοσύνθεσης. Στη βάση του σχολείου οι εκπαιδευτικοί επιδιώκουν να διαμορφώσουν τις κατάλληλες συνθήκες ώστε να προάγουν τις αξίες της δημοκρατίας, της ισότητας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της διαφορετικότητας, της ειρήνης και της ελευθερίας έκφρασης και βούλησης. Εντούτοις, πολλές φορές ανακύπτουν προσκόμματα ορθής λειτουργίας και οι εκπαιδευτικοί καλούνται να αντιμετωπίσουν δύσκολες καταστάσεις που σχετίζονται κυρίως με την ψυχολογία των μαθητών τους. Ένα από τα προβλήματα αυτά αποτελεί και η εκδήλωση φαινομένων σχολικού εκφοβισμού.

Τόσο οι μαθητές όσο και οι εκπαιδευτικοί έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι με εκδηλώσεις μορφών βίας συμπεριφοράς εντός της σχολικής κοινότητας, αλλά και εκτός αυτής. Η ενδοσχολική βία και ο σχολικός εκφοβισμός καθίστανται ολοένα και έντονα ως φαινόμενα στον αναπτυσσόμενο κόσμο, αλλά και στην Ελλάδα κατά τα τελευταία έτη (Antoniadou & Kokkinos, , 2013). Την συμπεριφορά αυτή εκδηλώνουν οι μαθητές – θύτες, οι οποίοι ασκούν διαφόρων ειδών βίας στους συμμαθητές τους, ή ακόμα και τους εκπαιδευτικούς αλλά και την περιουσία του σχολείου. Αυτή η μορφή βίας καλείται σχολικός εκφοβισμός και αποτελεί ένα σύνηθες φαινόμενο της σημερινής εποχής και κοινωνίας. Σημαντικό ρόλο στην εξάλειψη του φαινομένου έχει ο εκπαιδευτικός. Αυτός καλείται να προετοιμάσει τους μαθητές έτσι ώστε να μην χρειαστεί να έρθει αντιμέτωπος με εκδηλώσεις τέτοιας συμπεριφοράς. Προσφέροντάς τους γνώσεις και αξίες ο εκπαιδευτικός επιδιώκει να τους προετοιμάσει ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες που δύναται να προκύψουν, αλλά και να είναι σε θέση να επιλέξουν το είδος της συμπεριφοράς που επιθυμούν να υιοθετήσουν.

Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού δεν αποτελεί ένα καινούριο πρόβλημα της κοινωνίας. Προσπάθειες για συστηματική μελέτη του φαινομένου ξεκίνησαν μόλις στις αρχές της δεκαετίας του 1970, από τον ερευνητή Olweus Dan. Δέκα χρόνια αργότερα το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού αποτέλεσε αντικείμενο κρατικής συζήτησης, ενώ στις αρχές της επόμενης δεκαετίας το φαινόμενο ξεκίνησε να απασχολεί τους ερευνητές και σε άλλες χώρες όπως η Αγγλία, η Δανία και η Αυστραλία (Olweus D. , 2009).

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Μια δεκαετία αργότερα το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού ξεκίνησε να αποτελεί θέμα μελέτης και έρευνας και στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τις έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα από τον Οργανισμό Παγκόσμιας Υγείας φαίνεται πως το φαινόμενο έχει αποκτήσει δραματικές εκτάσεις και παρουσιάζει ιδιαίτερα αυξητική τάση (Οίweis D. , 2009). Το στοιχείο αυτό αποδεικνύει πως ενδέχεται να υπάρχουν διαστάσεις του σχολικού εκφοβισμού που να μην έχουν μελετηθεί από ερευνητές, γεγονός που καταδεικνύει την ανάγκη για περισσότερη έμφαση και έρευνα γύρω από το θέμα.

Η μελέτη λοιπόν του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού χρήζει ιδιαίτερης σημασίας και αξίας. Οι επιπτώσεις της άσκησης βίας σε μαθητές δύναται να είναι τόσο τραυματικές που να συντροφεύουν μακροπρόθεσμα τον ενήλικο πλέον πολίτη κατά τη διάρκεια της ζωής του. Ο λόγος αυτός καθιστά το θέμα του σχολικού εκφοβισμού και των διαστάσεών του ως ένα μείζονος σημασίας θέμα προς μελέτη και έρευνα. Στη βάση αυτή ενδιαφέρον παρουσιάζει ο ρόλος του σχολείου στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού.

Σκοπός λοιπόν της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού και η διερεύνηση του ρόλου των εκπαιδευτικών στην κατεύθυνση της πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου. Η έρευνα εστιάζει στις απόψεις των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας και Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας όσον αφορά τον σχολικό εκφοβισμό, τη μελέτη του βαθμού εν-συναίσθησης των εκπαιδευτικών, αλλά και των στρατηγικών παρέμβασης που αναπτύσσουν για την αντιμετώπιση κρουσμάτων σχολικού εκφοβισμού.

Η παρούσα δύναται να συμβάλλει τόσο στην εγχώρια όσο και τη διεθνή αρθρογραφία, καθώς μελετά το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού στη σημερινή εποχή, και επιδιώκει να καταγράψει λεπτομερώς τις απόψεις και στάσεις των εκπαιδευτικών γύρω από το θέμα του σχολικού εκφοβισμού.

Κεφάλαιο 1 : Βιβλιογραφική ανασκόπηση

1.1 Εννοιολογικός Προσδιορισμός Σχολικού Εκφοβισμού

Τον προσδιορισμό της έννοιας και του περιεχομένου του σχολικού εκφοβισμού επιδίωξαν να αποδώσουν πολλοί ερευνητές. Μια οπτική περιγράφει τον σχολικό εκφοβισμό ως την κατάσταση εκείνη κατά την οποία « *ασκείται διαρκής και επαναλαμβανόμενη ή συστηματική κακοποίηση του θύματος*» (Κουρκούτας & Κοκκιιάδη, 2015, σ. 60). Υπό μια άλλη πιο αναλυτική οπτική, ως σχολικός εκφοβισμός θεωρείται η επιθετική συμπεριφορά που λαμβάνει χώρα κατ' εξακολούθηση, εσκεμμένα και απρόκλητα, αποτελεί κατάχρηση εξουσίας και εμπεριέχει ανισότητα στη δύναμη, αντικειμενική ή και αντιληπτική (Καραβόλτσου, 2013).

Η σχολική βία διακρίνεται σε επιμέρους κατηγορίες ανάλογα με το ποιος εμπλέκεται σε αυτή. Κατά τον τρόπο αυτό υφίστανται οι ακόλουθες κατηγορίες:

1. Βία μεταξύ των μαθητών
2. Βία από τους μαθητές προς τους δασκάλους
3. Βία από τους δασκάλους και τους καθηγητές προς τους μαθητές (Αρτινοπούλου, 2001) .

Το στοιχείο εκείνο που διαφοροποιεί την ενδοσχολική βία από τη γενικότερη ύπαρξη βίας που εκδηλώνεται σε μια κοινωνία είναι το στοιχείο πως η σχολική βία αναφέρεται σε επιβολή βούλησης ενός ατόμου προς ένα άλλο, αποσκοπώντας την πρόκληση ζημίας ή ακόμα και βλάβης μέσα στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Avtvaam, 2014). Η περίπτωση που θα μας απασχολήσει στην παρούσα εργασία αφορά την άσκηση βίας μεταξύ των μαθητών. Το αποτέλεσμα του εκφοβισμού αποδίδεται σήμερα με τον όρο «θυματοποίηση», ο οποίος περιγράφει την κατάσταση κατά την οποία ο μαθητής εκτίθεται σε συχνές επιθετικές συμπεριφορές που προέρχονται από παιδιά της ηλικίας του, δηλαδή συμμαθητές του (Olweus D. , Bullying at school. What we know and what we can do, 1993). Ο μαθητής ή το παιδί που υφίσταται την επίθεση καλείται ως «θύμα» και το παιδί ή ο μαθητής που την ασκεί καλείται «θύτης».

Η συμπεριφορά αυτή από μέρους των παιδιών που ασκούν εκφοβισμό εκδηλώνεται σε συνδυασμό με μια σειρά αρνητικών ενεργειών του θύτη προς το θύμα, οι οποίες μπορεί να είναι λεκτικές και σωματικές. Ως λεκτικές θεωρούνται οι βρισιές, οι απειλές και ο γλευασμός, ενώ ως σωματικές δύναται

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

να θεωρηθούν το σπρώξιμο, τα χτυπήματα και οι κλοτσιές. Συχνά οι αρνητικές αυτές ενέργειες εκδηλώνονται παράλληλα, ασκείται δηλαδή ένας συνδυασμός λεκτικών και σωματικών αρνητικών ενεργειών (Κουρκούτας & Κοκκιιάδη, 2015).

Ο σχολικός εκφοβισμός αποτελεί λοιπόν μια από τις πλέον συνηθισμένες μορφές επιθετικής συμπεριφοράς μεταξύ των μαθητών ενός σχολείου και λαμβάνει χώρα τόσο εντός του σχολικού συγκροτήματος, όσο και εκτός του περιβάλλοντος χώρου αυτού (Hopkins, Taylor, Bowen, & Wood, 2013).

Ακόμα, οι αρνητικές αυτές ενέργειες που συνοδεύουν τον σχολικό εκφοβισμό ενδέχεται να σχετίζονται με τον κοινωνικό περιορισμό του θύματος, την περιθωριοποίησή του και την απόκρυψη προσωπικών αντικειμένων. Τέλος, υφίστανται και ορισμένες μη λεκτικές ενέργειες, όπως για παράδειγμα οι γκριμάτσες και οι άσεμνες ή προσβλητικές χειρονομίες του θύτη προς το θύμα. Συνδυαστικά με τα ανωτέρω ο θύτης επιδιώκει να συκοφαντήσει το θύμα, να το αποκόψει από διαπροσωπικές και φιλικές σχέσεις που έχει αναπτύξει, να διαδώσει αρνητικές φήμες ή ακόμα και να κοινοποιήσει προσβλητικό υλικό σε ηλεκτρονική ή άλλου είδους μορφή. Το σύνολο των ενεργειών αυτών αποσκοπούν στην υπονόμευση της εικόνας του θύματος και την κατάρρευση της αυτοπεποίθησής του και γενικά στην πρόκληση ψυχικού και σωματικού πόνου.

Τι δεν αποτελεί σχολικό εκφοβισμό;

Προκειμένου να καταστεί πλήρως κατανοητή η έννοια του σχολικού εκφοβισμού πρέπει να γίνει αναφορά στις συμπεριφορές και τις τάσεις εκείνες που δεν παράγουν σχολικό εκφοβισμό. Τέτοιες είναι οι ακόλουθες (Καραβόλτσου, 2013):

- Αμοιβαία πειράγματα μαθητών στο πλαίσιο της "πλάκας"/ αστείου μεταξύ τους. Αναγκαία συνθήκη η διασκέδαση και των δύο μερών.
- Ύπαρξη ίσης δύναμης, είτε σωματικής είτε πνευματικής. Η συνθήκη αυτή αποτελεί μια σύγκρουση, βίαιη μεν αλλά όχι εκφοβιστική συμπεριφορά. Αναγκαία συνθήκη τα αισθήματα να είναι κοινά και για τους δύο μαθητές και όχι ο ένας να φοβάται και να είναι ανήμπορος υπεράσπισης.

Αναλυτικά λοιπόν οι μορφές βίας στον σχολικό εκφοβισμό μπορούν να συνοψιστούν στην κάτωθι εικόνα και είναι οι ακόλουθες (Avraam, 2014):

Εικόνα 1: Μορφές Σχολικού Εκφοβισμού Ανατύπωση από : www.alfavita.gr Σχολικός Εκφοβισμός, (2019).

Μορφές εκφοβισμού (Κιοσσέ & Κιουρτσίδου, 2017):

- Εκφοβισμός με εκβιασμό / Ψυχολογική βία. (Περιέχει απόσπαση χρημάτων ή προσωπικών αντικειμένων, απειλές και εκβιασμούς).
- Σωματικός εκφοβισμός (Περιέχει φυσικό τραυματισμό ή απειλή τραυματισμού του θύματος. Εκδηλώνεται από τον μαθητή που ασκεί τον εκφοβισμό με σπρωξίματα, γροθιές, κλοτσιές, χτυπήματα, δαγκωνιές και πάσης φύσης σωματικών πρακτικών).
- Λεκτικός εκφοβισμός (Πρόκειται για τον πιο συχνά χρησιμοποιούμενο τρόπο εκφοβισμού. Περιέχει συστηματική χρησιμοποίηση υβριστικών εκφράσεων, φραστικών επιθέσεων και προσβολών – απειλών, αγενών σχολίων και εκφράσεις ειρωνείας ή χρήση παρατσουκλιών. Αποσκοπεί στην ταπείνωση των παιδιών με αυτοπεποίθηση με αποτέλεσμα να τα καταστήσει ανίσχυρα στην προσπάθεια που καταβάλλουν να φανούν ανεπηρέαστα. Οι θύτες επιδιώκουν να

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

βλάψουν ή να ταπεινώσουν και να εξευτελίσουν το άτομο στο οποίο ασκούν βία (Craig, Pepler, & Blais, 2007)).

- Ρατσιστικός εκφοβισμός (Η συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση εκφοβισμού. Εκφράζεται είτε σωματικά είτε κοινωνικά, ακόμα και ψυχολογικά και αποσκοπεί στον στιγματισμό της διαφορετικότητας του θύματος όσον αφορά την φυλή του. Ο ρατσιστικός εκφοβισμός δύναται να λαμβάνει αφορμές από τη διαφορετικότητα του στόχου ως προς την κοινωνική τάξη και την οικονομική κατάσταση, την προφορά ή απλώς από το ότι ο στόχος είναι καινούριος στη γειτονιά και το σχολείο. Συνήθως τα παιδιά που αντιμετωπίζουν κάποια αναπηρία έχουν τις περισσότερες πιθανότητες να πέσουν θύματα ρατσιστικού εκφοβισμού (Rigby, 2008).
- Ηλεκτρονικός εκφοβισμός (Αποστολή υβριστικού ή απειλητικού περιεχομένου, χρήση μέσω κοινωνικής δικτύωσης για την εκδήλωση εκφοβιστικής συμπεριφοράς από τη μεριά του θύτη (Ανδρέου, Ζαφειροπούλου, Γκαραγκούνη- Αραίου , & Ρούση - Βέργου, 2011). Ο διαδικτυακός εκφοβισμός διαφέρει από τα άλλα είδη εκφοβισμού αφού επεμβαίνει στον προσωπικό χώρο του παραλήπτη. Έτσι λοιπόν, εμφανίζεται με τη χρήση του διαδικτύου καθώς και μέσω των κινητών τηλεφώνων (Riebel, Jager, & Fischer, 2009).
- Σεξουαλικός εκφοβισμός (Περιέχει υβριστικά σχόλια, σκίτσα και εικόνες με σεξουαλικό περιεχόμενο, χειρονομίες και άγγιγμα ή ακόμα και σεξουαλική επίθεση).
- Έμμεσος ή κοινωνικός εκφοβισμός (Περιέχει προσπάθεια για κοινωνική απομόνωση ή αγνόηση ατόμου, εκδηλώνεται με απειλές, διάδοση ψεύτικων φημών και με προδοσία μυστικών (Καραβόλτσου, 2013)).

1.1.1 Αιτίες εκδήλωσης εκφοβιστικής συμπεριφοράς

Σύμφωνα με τον Τσιάντη (2008) οι μελέτες γύρω από το θέμα του σχολικού εκφοβισμού συγκλίνουν προς τους ακόλουθους παράγοντες εκδήλωσης εκφοβιστικής συμπεριφοράς εντός της σχολικής και μη κοινότητας από μέρους των μαθητών:

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

1. έλλειψη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, όπως και η άγνοια όσον αφορά τη διαχείριση ανάλογων κρίσεων από τους ενήλικες του περιβάλλοντος του παιδιού, δηλαδή εκπαιδευτικούς και γονείς.

2. οικογενειακές παράμετροι, όπως η έλλειψη φροντίδας, υποστήριξης και ενθάρρυνσης των παιδιών μέσα στην οικογένεια, η έλλειψη ισορροπημένης σχέσης μεταξύ των γονέων, οικογενειακές συγκρούσεις και προβλήματα όπως ένα διαζύγιο καθώς επίσης και θέματα παραμέλησης και κακοποίησης των παιδιών από τους γονείς.

3. η μεγάλη έμφαση που δίνεται από τους γονείς αλλά και τους εκπαιδευτικούς στην ακαδημαϊκή επιτυχία γεγονός το οποίο οδηγεί στο να θεωρείται η οποιαδήποτε σχολική επιτυχία ως ένας σημαντικός δείκτης της αυτοεκτίμησης για ένα παιδί. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο μαθητής ο οποίος αποτυγχάνει στη σχολική επίδοση να νιώθει ανεπαρκής, να διαμορφώνει αρνητική ταυτότητα και έτσι να οδηγείται στην προσχώρηση σε συμμορίες και σε συμπεριφορές βίας και επιθετικότητας στο σχολικό περιβάλλον αλλά και σε εκδηλώσεις εκφοβισμού απέναντι σε μαθητές με υψηλή σχολική επίδοση (Κοντογιάννης).

4. η έλλειψη συμμετοχής σε σχολικές δραστηριότητες, η έλλειψη εξωσχολικών δραστηριοτήτων για την εκτόνωση του άγχους.

5. η τάση του ανδρικού φύλου να εκδηλώνει στο σύνολο των περιπτώσεων τέτοιες συμπεριφορές.

6. η εθνικότητα αφού παρατηρούνται πολλές φορές έντονα φαινόμενα ρατσισμού σε άτομα που εκφοβίζονται.

1.1.2 Συνέπειες του εκφοβισμού σε θύτες και θύματα

Η εμφάνιση εκφοβιστικής συμπεριφοράς εντός της σχολικής κοινότητας φαίνεται να έχει σοβαρές επιπτώσεις τόσο στους μαθητές που δέχονται τις συμπεριφορές αυτές όσο και στα ίδια τα παιδιά-θύτες που εκδηλώνουν συμπεριφορές βίας. Οι επιπτώσεις διακρίνονται σε σωματικές, πνευματικές, κοινωνικές συνέπειες σχετικές με την αυτό-εικόνα ή και ψυχολογικές οι οποίες μπορεί να είναι μακροπρόθεσμες.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Οι σωματικές συνέπειες του εκφοβισμού για τα θύματα είναι οι ακόλουθες (Καραβόλτσου, 2013):

- Γρατσουνιές, μώλωπες, στραμπουλήγματα, διαστρέμματα, διάσειση.
- Πονοκέφαλοι, πόνοι στην πλάτη και στο στομάχι.
- Αϋπνία και εφιάλτες.
- Απώλεια όρεξης, εκδήλωση βουλιμίας.
- Κρίσεις άγχους και πανικού, στρες.
- Αδύναμο ανοσοποιητικό, μεγαλύτερη πιθανότητα τραυματισμού στα πρώτα 15' μετά το περιστατικό.
- Εύκολη απώλεια ισορροπίας, παραπατήματα.
- Απόσπαση προσοχής-Κακός έλεγχος κυκλοφορίας αυτοκινήτων.

Αντίστοιχα, οι πνευματικές συνέπειες του εκφοβισμού για τα θύματα είναι οι ακόλουθες (Καραβόλτσου, 2013):

- Μειωμένη ικανότητα συγκέντρωσης, δυσκολίες στη μνήμη και στη μάθηση.
- Έλλειψη κινήτρων για μάθηση, ατονία.
- Χαμηλό προφίλ στην επικοινωνία, δεν εκφράζουν τις σκέψεις τους από φόβο χλευασμού.
- Αποφεύγουν να τραβούν την προσοχή με τη συμμετοχή τους στη μαθησιακή διαδικασία ακόμα και με ερωτήσεις.
- Σχολική άρνηση, συχνές απουσίες.
- Μειωμένη σχολική επίδοση.

Επιπρόσθετα, οι κοινωνικές συνέπειες για τα θύματα σχολικού εκφοβισμού δύναται να είναι οι ακόλουθες (Καραβόλτσου, 2013):

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

- Για να ενταχθούν σε μια ομάδα αναγκάζονται και υιοθετούν τη στάση των δημοφιλών μαθητών και κάνουν υπομονή από φόβο άσκησης χειρότερης μορφής βίας.
- Προσκολλώνται υποτακτικά σε έναν και μόνο φίλο από φόβο να μην τον χάσουν και μείνουν μόνοι τους.
- Συνδέονται με παιδιά με επίσης έλλειμμα στις κοινωνικές δεξιότητες όπως τα ίδια που δεν μπορούν να τα προστατέψουν από τη βία.
- Δυσκολεύονται να εμπιστευτούν πραγματικά και να δημιουργήσουν αληθινές σχέσεις φιλίας με παιδιά της ηλικίας τους / συμμαθητές τους.

Αρνητικές είναι και οι επιπτώσεις από την άσκηση κάποιας μορφής εκφοβισμού που σχετίζεται με την εικόνα που έχουν τα θύματα για τον εαυτό τους. Η σημαντικότερη επίπτωση αποδοχής μιας τέτοιας συμπεριφοράς είναι η μείωση της αυτοεκτίμησης, η αδυναμία αποδοχής του εαυτού τους, η μη κατανόηση της διαφορετικότητας, η ανάπτυξη μιας αυστηρής, σκληρής συμπεριφοράς απέναντι στον εαυτό τους και η τάση για επίκριση όχι μόνο των ιδίων αλλά και του γενικότερου κοινωνικού συνόλου.

Σοβαρές συνέπειες όμως ενέχει η άσκηση βίας εντός της σχολικής κοινότητας και για την ψυχολογία των μαθητών που έπεσαν θύματα αυτής. Οι βασικότερες ψυχολογικές συνέπειες της άσκησης εκφοβισμού εντός της σχολικής κοινότητας για τα θύματα είναι οι ακόλουθες (Καραβόλτσου, 2013):

- Αίσθημα ετοιμότητας και υιοθέτηση μιας αμυντικής στάσης καθ' όλη τη διάρκεια της μέρας.
- Αισθήματα φόβου, αγωνίας και νευρικότητας.
- Αδυναμία χαλάρωσης και εκδήλωση επιθετικότητας.
- Χαμηλόφωνη ομιλία και ανάπτυξη εχθρικού αισθήματος στο σπίτι.
- Σημάδια μελαγχολίας και κατάθλιψης.
- Σε ακραίες περιπτώσεις εμφανίζει τάσεις αυτοκτονίας.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Τέλος, μερικές φορές τα σημάδια του εκφοβισμού μένουν ανεξίτηλα στη μνήμη του θύματος και ενδέχεται να το συνοδεύουν καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του. Κάποιες από τις μόνιμες βλάβες που προκύπτουν είναι οι ακόλουθες:

- Αδυναμία αποδοχής του εαυτού και της εκτίμησής του.
- Δυσκολία ανάπτυξης διαπροσωπικών σχέσεων, διαχείρισης θυμού και συγκρούσεων.
- Αυξημένο κίνδυνο εκδήλωσης νεανικής και ενήλικης εγκληματικότητας, χρήση ουσιών και αλκοόλ.
- Αυξημένη πιθανότητα εμφάνισης βίαιης συμπεριφοράς προς τα παιδιά και τη σύντροφο μέσα στην οικογένεια.

Επιπλέον, σημαντικές μπορεί να είναι και οι επιπτώσεις από την άσκηση σχολικού εκφοβισμού και για τα παιδιά – μαθητές που ασκούν τις πράξεις βίας προς τους συμμαθητές τους. Έρευνες έδειξαν πως τα παιδιά που ασκούν σχολικό εκφοβισμό παρουσιάζουν αυξημένες πιθανότητες να εμφανίσουν και άλλες μορφές αντικοινωνικής συμπεριφοράς, όπως για παράδειγμα να προβούν σε βανδαλισμούς, κλοπές, αλκοολισμό, κατάχρηση ουσιών κλπ. (Παραδεισιώτη & Τζιόγκουρος, 2008)

1.1.3 Η θέση του εκπαιδευτικού απέναντι στον σχολικό εκφοβισμό: Μέθοδοι πρόληψης και αντιμετώπισης από την πλευρά του εκπαιδευτικού

Έχοντας ως γνώμονα τις επιτυχημένες παρεμβάσεις του Νορβηγού Olweus που πρώτος μίλησε για τον σχολικό εκφοβισμό το 1978, αλλά και σε συνδυασμό με πιο πρόσφατες απόψεις διεθνών οργανισμών, όπως αυτή του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, το σχολείο κατέχει έναν σημαίνοντα ρόλο στην αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού καθώς οφείλει να προχωρήσει σε παρεμβάσεις και να λάβει μέτρα που θα συμβάλουν αποτελεσματικά στην καταστολή του φαινομένου εντός της σχολικής μονάδας (Olweus D., 1978).

Η θέση του εκπαιδευτικού είναι εξέχουσας σημασίας, τόσο για την εκδήλωση της εκφοβιστικής συμπεριφοράς, όσο και για την καταστολή της, δηλαδή την πρόληψη και εν συνεχεία την αντιμετώπισή της. Στην κατεύθυνση αυτή οι εκπαιδευτικοί πρέπει να δράσουν δυναμικά, ενεργώντας προς όφελος

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

της σχολικής κοινότητας. Για την πρόληψη του φαινομένου οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προβούν σε μια σειρά ενεργειών όπως:

- ✓ Να συζητήσουν ομαδικά στην τάξη ή στο σύνολο της σχολικής κοινότητας τους κανόνες λειτουργίας του σχολείου, τους βασικούς κανόνες συμπεριφοράς, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που ενέχει η φοίτηση εντός μιας σχολικής μονάδας, αλλά και τον τρόπο αντιμετώπισης φαινομένων βίας από μέρους των μαθητών.
- ✓ Να προβούν σε αναζήτηση των αιτιών και λόγων που δύναται να προκαλέσουν τη διαμάχη μεταξύ των μαθητών και εν τέλει την περιθωριοποίηση ορισμένων εξ αυτών.
- ✓ Να έχουν ενεργό, καθοδηγητικό ρόλο και να βρίσκονται σε συνεχή επικοινωνία με τους γονείς και κηδεμόνες των παιδιών όποτε αυτό κρίνεται απαραίτητο.
- ✓ Να ασκούν ουσιαστική εποπτεία.
- ✓ Οργάνωση βιωματικών εργαστηρίων για την πρόληψη του εκφοβισμού (παιχνίδια ρόλων, ανάπτυξη συζητήσεων και παρακολούθηση σχετικών βίντεο).
- ✓ Αξιοποίηση μαθητικών συμβουλίων για την ενδυνάμωση της φωνής των μαθητών μέσω τακτικών συνελεύσεων, στις οποίες θα παρουσιάζονται τα προβλήματα και θα προτείνονται λύσεις (Καραβόλτσου, 2013).

Στην κατεύθυνση της πρόληψης, πλήθος εμπειρικών ερευνών κατέληξαν στο συμπέρασμα πως η συμμετοχή των μαθητών σε ομαδικά προγράμματα σχολικών και εξωδιδασκτικών δραστηριοτήτων επιδρούν θετικά στις σχέσεις μεταξύ των μαθητών αλλά και στην πρόληψη του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού (Χριστοδούλου, 2015). Για την επίτευξη αυτού, τα προγράμματα πρόληψης πρέπει να διατηρούν μια αντιστρόφως ανάλογη σχέση με:

1. την νεανική αλλοτρίωση (Brown, 1999, p.177, Shoho & Petrinsky, 1999, p.29)
2. τη σχολική διαρροή (Davalos, 1999) (Edgar & Johnson, 1995, p. 21)
3. τη συμμετοχή σε νεανικές συμμορίες (ομάδες) (Randolph, 1996)
4. τη σχολική βία (Takahashi & Inoue, 1995)

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

5. την ριψοκίνδυνη συμπεριφορά και το μεγάλο ρίσκο (Kadel, 1998, p. 135).

Προκειμένου, λοιπόν, να υπάρξει πρόληψη στην εκδήλωση τέτοιων βίαιων συμπεριφορών είναι σημαντικό οι μαθητές να μάθουν πως θα τις προλαμβάνουν από τις "ρίζες" τους. Λόγω αυτού είναι ορθό, αυτές οι συμπεριφορές να διερευνώνται όταν ακόμη βρίσκονται στο αρχικό τους στάδιο ώστε να μπορούν οι μαθητές να τις αναγνωρίζουν και εν συνεχεία να τις αντιμετωπίζουν.

Με στόχο την καλύτερη διαχείριση του φαινομένου, οι εκπαιδευτικοί δύναται να υιοθετήσουν τις ακόλουθες συμπεριφορές (Χηνάς & Χρυσοφίδης, 2000):

- ✓ Να διαβεβαιώσουν τους μαθητές που έχουν πέσει θύματα τέτοιων συμπεριφορών πως η κατάσταση που βιώνουν θα αλλάξει μόνο αν μιλήσουν για το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν.
- ✓ Να προβούν άμεσα σε ενημέρωση των γονέων του θύματος, αλλά και του θύτη εφόσον τον γνωρίζουν αναφορικά με την κατάσταση, ενώ οφείλουν να ενημερώσουν και το σύνολο του εκπαιδευτικού προσωπικού του σχολείου και τον διευθυντή.
- ✓ Να αναζητήσουν τη συμβολή και τη βοήθεια κάποιου ειδικού ψυχικής υγείας, προκειμένου να διασφαλίσουν πως δεν έχει διαταραχθεί η ψυχική υγεία του παιδιού που δέχεται σχολικό εκφοβισμό, ούτε όμως και εκείνου που τον ασκεί.

Ακόμη, κάποιες άλλες ενέργειες από την πλευρά των εκπαιδευτικών που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην αλλαγή του σχολικού κλίματος και τελικά στην αντιμετώπιση φαινομένων εκδήλωσης βίας εντός της σχολικής μονάδας είναι οι κάτωθι (Χριστοδούλου, 2015):

1. Μίμηση προτύπων.
2. Παρακίνηση, εξάσκηση και ενίσχυση. Ομαδική επίλυση προβλημάτων και λήψη αποφάσεων .
3. Εκπαίδευση προσωπικού δασκάλων, καθηγητών,
4. Καθοδήγηση του Διευθυντή και των Γονέων από το αναλυτικό πρόγραμμα.
5. Εργαλεία αξιολόγησης και Αυτο-αξιολόγησης της Σχολικής Μονάδας μέσα από το αναλυτικό πρόγραμμα.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Στην περίπτωση εκείνη που κάποιος καθηγητής ή δάσκαλος γίνει μάρτυρας περιστατικού σχολικού εκφοβισμού οφείλει να προβεί αμέσως σε ορισμένες σημαντικές ενέργειες, όπως οι παρακάτω (Καραβόλτσου, 2013):

- Να ζητήσει από τους μαθητές να σταματήσουν τη βίαιη συμπεριφορά.
- Να ενημερώσουν τον θύτη πως τέτοιες συμπεριφορές δεν είναι ανεκτές εντός της σχολικής κοινότητας (σαφώς ούτε και εκτός αυτής) και να του τονίσουν τη σημασία της αλλαγής συμπεριφοράς στη βάση της οποίας δεν κατηγορούν, δεν ειρωνεύονται και δεν απειλούν συμμαθητές τους.
- Να ενημερώσουν τον θύτη πως θα πραγματοποιηθεί συζήτηση αργότερα.
- Να παρηγορήσουν το θύμα και να το προστατεύσουν.

Οι εκπαιδευτικοί, εφόσον γίνουν μάρτυρες ενός τέτοιου φαινομένου πρέπει να προσπαθήσουν να διαλευκάνουν το περιστατικό και να μην αφήσουν περιθώρια για μελλοντική εκδήλωσή του. Για αυτόν το λόγο οφείλουν να ζητήσουν ή και να επιδιώξουν την ταυτόχρονη παρουσία θύματος και θύτη, προκειμένου να αποφευχθούν ψέματα και η συνέχιση της επιθετικότητας ή της θυματοποίησης.

1.2 Έρευνες Σχετικές Με Τον Σχολικό Εκφοβισμό

Ο σχολικός εκφοβισμός μεταξύ μαθητών τόσο της πρωτοβάθμιας, όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αποτελεί ένα φαινόμενο, το οποίο τα τελευταία έτη έχει αρχίσει να λαμβάνει τεράστιες διαστάσεις και για τον λόγο αυτό έχει αρχίσει να απασχολεί τόσο τους εκπαιδευτικούς όσο και τους γονείς των μαθητών. Αποτελεί πλέον, ένα κοινό παγκόσμιο ζήτημα και αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ως ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που πλήττουν τη σύγχρονη κοινωνία και συνεπάγεται συνέπειες τόσο για τα θύματα, όσο και για τους θύτες (Wu, et al., 2015).

Πολλοί ερευνητές τα τελευταία έτη επιχείρησαν να προσεγγίσουν το φαινόμενο αυτό, εννοώντας το γεγονός ότι πολλά παιδιά, χωρίς να το προκαλούν, συχνά πέφτουν θύματα κοροϊδίας, συστηματικής παρενόχλησης ή μπορεί να δέχονται επίθεση από συμμαθητές τους, άλλους μαθητές του ίδιου ή και διαφορετικών σχολείων (Olweus D. , 1994). Λίγο ή πολύ, κάποιος ενήλικες του σήμερα έχουν πέσει στο παρελθόν θύματα ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού ή δυστυχώς έχουν οι ίδιοι υπάρξει

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

θύτες τέτοιων καταστάσεων. Παρ' ότι το φαινόμενο είναι γνωστό σε μεγάλη μερίδα του πληθυσμού δεν είχε προηγηθεί καμία προσπάθεια έρευνας γύρω από το θέμα μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1970. Ωστόσο, στη δεκαετία του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ο εκφοβισμός μεταξύ μαθητών έλαβε δημόσια προσοχή στην Ιαπωνία, την Αγγλία, την Αυστραλία, τις Ηνωμένες Πολιτείες και άλλες χώρες (Olweus D. , 1994). Πλέον, υπάρχουν σαφείς ενδείξεις για ένα αυξανόμενο κοινωνικό καθώς και ερευνητικό ενδιαφέρον για προβλήματα εκφοβισμού / θύματος σε πολλά μέρη του κόσμου.

Γενικά οι περισσότερες έρευνες αναφορικά με τον σχολικό εκφοβισμό έχουν διεξαχθεί στις δυτικές χώρες και η γενίκευση των συμπερασμάτων και σε άλλες περιοχές εκτός της Δύσης είναι αδύνατη εξαιτίας των διαφορετικών χαρακτηριστικών της κουλτούρας και των πολιτιστικών συνθηκών (Wu, και συν., 2015).

Στη διάρκεια λοιπόν των ετών το φαινόμενο μελετήθηκε εκτενώς από πολλούς ερευνητές, ενώ μέχρι και σήμερα επιδιώκεται η προσέγγιση των πολύπλευρων πτυχών του. Μια από τις έρευνες που έλαβε χώρα με δείγμα 2.240 μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, γυμνασίου και λυκείου, επιδίωξε να μελετήσει και να εκτιμήσει τον επιπολασμό και τις επιπτώσεις του σχολικού εκφοβισμού, όπως και τις αντιλήψεις γύρω από το φαινόμενο εντός των εκπαιδευτικών μονάδων. Από την έρευνα διαφάνηκε πως οι μαθητές ανέφεραν θετικές αντιλήψεις για το σχολικό κλίμα όσον αφορά τη συχνότητα φαινομένων σχολικού εκφοβισμού, αν και ο εκφοβισμός ήταν ένα διαδεδομένο περιστατικό. Οι τύποι εκφοβισμού, οι επιπτώσεις στους μαθητές και οι στρατηγικές αντιμετώπισης που χρησιμοποιήθηκαν ποικίλλουν στο φύλο, ανάμεσα σε κορίτσια και αγόρια και στο σχολικό επίπεδο, γυμνάσιο και λύκειο. Αντίθετα, οι μαθητές εκείνοι που συμμετείχαν στην έρευνα αλλά εμπλέκονται στον εκφοβισμό ως θύτες ή θύματα έχουν μια περισσότερη αρνητική άποψη για το σχολικό κλίμα και τις σχέσεις των μαθητών. Τα ευρήματα της έρευνας υπογραμμίζουν την ιδιαίτερη σημασία της κατανόησης του εκφοβισμού μεταξύ μαθητών στο ευρύτερο πλαίσιο του σχολικού κλίματος, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην πρόληψη και στις προσπάθειες παρέμβασης (Nickerson, Singleton, Schnurr, & Collen, 2014).

Ακόμα μια μελέτη που επιδίωξε να μελετήσει τον επιπολασμό του σχολικού εκφοβισμού και να συσχετίσει τη νεολαία της σχολικής ηλικίας στην επαρχία Guangdong, χρησιμοποίησε δείγμα που αποτελούνταν από 1.098 μαθητές που δεν δίστασαν να αναφέρουν πως έχουν υπάρξει θύτες σχολικού εκφοβισμού, 744 μαθητές που ανέφεραν πως έχουν πέσει θύματα σχολικού εκφοβισμού από άλλους μαθητές 396 μαθητές που είτε προέβησαν σε εκφοβισμό είτε τον δέχτηκαν στη διάρκεια των σχολικών τους χρόνων. Από την έρευνα προέκυψε ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον συμπέρασμα, το οποίο αναφέρει πως

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

υπήρχε μια ισχυρή σχέση μεταξύ του εκφοβισμού άλλων μαθητών, καθώς και του εκφοβισμού και των αυτοκτονικών ιδεών, των αυτοκτονικών προσπαθειών και των συμπεριφορών αυτοτραυματισμού. Ο επιπολασμός του εκφοβισμού και οι συσχετίσεις του με παραβατικές συμπεριφορές των μαθητών που αποτελούν τους θύτες του φαινομένου δικαιολογούν τη σημασία της προληπτικής παρέμβασης που οφείλει να λαμβάνει χώρα εντός των σχολικών εγκαταστάσεων και πρέπει να αφορά τόσο τα θύματα όσο και τους δράστες (Wu, και συν., 2015).

Επιπρόσθετα, τον επιπολασμό του εκφοβισμού σε σχολεία στην περιοχή της Ευρύτερης Βηρυτού και τον βαθμό στον οποίο οι διαφορές στην κοινωνιοδημογραφία των παιδιών, το οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον και οι στρατηγικές αντιμετώπισης θα μπορούσαν να εξηγήσουν διαφορές στα ακαδημαϊκά ευρήματα αναφορικά με τον σχολικό εκφοβισμό και τις συναισθηματικές και συμπεριφορικές διαταραχές μετά την αποδοχή του. Σχετική έρευνα στην οποία συμμετείχαν 665 αγόρια και κορίτσια με μέση ηλικία τα 13,8 έτη, έδειξε πως ένα μεγάλο ποσοστό παιδιών είχε εμπλακεί σε εκφοβισμό σε τακτική βάση, με τα θύματα να έχουν υψηλότερη αναλογία επικράτησης από τους εκφοβιστές και τον εκφοβισμό/θύματα. Ο λεκτικός εκφοβισμός, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης φημών, ήταν ο πιο συνηθισμένος τύπος θυματοποίησης, ακολουθούμενος από την απόρριψη από μια ομάδα. Ο εκφοβισμός για τη θρησκεία ή την αίρεση κάποιου αποτελούσε μια από τις πιο κοινές συμπεριφορές εκφοβισμού στα σχολεία. Οι μαθητές σπάνια προσπάθησαν να αποτρέψουν έναν μαθητή από την άσκηση εκφοβισμού και οι εκπαιδευτικοί αποδέχτηκαν πως έχουν λάβει θέση σε ελάχιστο βαθμό και έχουν λάβει σχετικά λίγα ή καθόλου μέτρα για να εξουδετερώσουν τον εκφοβισμό εντός των σχολικών μονάδων. Ο επιπολασμός του εκφοβισμού ήταν περισσότερος μεταξύ των αγοριών σε σχέση με τα κορίτσια. Η μελέτη έδειξε ότι τόσο οι εκφοβιστές όσο και τα θύματα διατρέχουν κίνδυνο για βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες δυσκολίες προσαρμογής, συμπεριλαμβανομένων υπερκινητικότητα, συναισθηματικά συμπτώματα και προβλήματα συμπεριφοράς. Το φύλο των μαθητών και η συναισθηματική κατάσταση υποδηλώθηκαν ως παράγοντες κινδύνου για την ανάπτυξη συμπεριφορών εκφοβισμού, ενώ η ηλικία, η αντιμετώπιση προβλημάτων, το οικογενειακό περιβάλλον και το σχολικό περιβάλλον ήταν σημαντικοί προστατευτικοί παράγοντες (Hein, Koka, & Jagger, 2015).

Άλλες έρευνες επικεντρώθηκαν στη μελέτη των χαρακτηριστικών εκείνων που είτε συμβάλλουν στη θυματοποίηση των παιδιών είτε στην άσκηση εκφοβισμού από μέρους τους. Σημαντικό ρόλο για την επιλογή του θύματος από τον θύτη φαίνεται να διαδραματίζει η διαφορετικότητα. Για το λόγο αυτό συχνά θύματα εκφοβισμού είναι τα παιδιά με κάποιες νοητικές ή σωματικές αναπηρίες, φυσικές σωματικές αδυναμίες, εθνικές μειονότητες καθώς και αυτά που δεν

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

ταιριάζουν με τα στερεότυπα που υπάρχουν για το φύλο (Smith P. K. & Sharp, 1994). Οι έρευνες έδειξαν πως ορισμένα ψυχολογικά και συμπεριφορικά χαρακτηριστικά είναι σημαντικά τόσο για τη διάπραξη όσο και για τη θυματοποίηση. Τα παιδιά που εκφοβίζουν τους συμμαθητές τους και άλλα παιδιά της ίδιας ή διαφορετικής ηλικίας, τείνουν να είναι επιθετικά και σωματικά ισχυρά, ενώ τα παιδιά που εκφοβίζονται τείνουν να είναι σωματικά αδύναμα και ανήσυχα με εκδηλώσεις άγχους (παρότι το άγχος μπορεί να είναι και αιτία και αποτέλεσμα της θυματοποίησης) (Olweus D. , *Bullying at school. What we know and what we can do*, 1991). Οι διαφορές αυτές μεταξύ των χαρακτηριστικών των παιδιών συμβάλλουν στην ανισορροπία της σχέσης τους και επομένως ωθεί στην εκδήλωση σχολικού εκφοβισμού (Östberg, Modin, & Låftman, *Exposure to School Bullying and Psychological Health in Young Adulthood: A Prospective 10-Year Follow-Up Study*, 2017).

Το πρόβλημα όμως το σχολικού εκφοβισμού στο βάθος των ετών μελετήθηκε και σε θεωρητικό επίπεδο. Ως ένα πολύπλοκο κοινωνικό φαινόμενο, ο σχολικός εκφοβισμός δεν δύναται να μην μελετηθεί και στο πλαίσιο αυτό με τη βοήθεια διαφόρων θεωρητικών πλαισίων. Έρευνα χρησιμοποίησε τη θεωρία του κοινωνικού κεφαλαίου, τη θεωρία της κυριαρχίας και τη θεωρία της οργανωτικής κουλτούρας για να κατανοήσει καλύτερα τα κίνητρα πίσω από τη συμπεριφορά του εκφοβισμού, τις αρνητικές επιπτώσεις του εκφοβισμού στα θύματα και πώς η σχολική κουλτούρα και το κλίμα διαδραματίζουν ρόλο στην επικράτηση του εκφοβισμού. Συγκεκριμένα, η απόκτηση και η διατήρηση του κοινωνικού κεφαλαίου και η επιθυμία για κυριαρχία είναι πρωταρχικοί παράγοντες, δηλαδή κίνητρα για την έναρξη και τη συνέχιση της διάπραξης εκφοβισμού. Η έλλειψη κοινωνικού κεφαλαίου που βιώνουν τα θύματα εξυπηρετεί τη διατήρηση των θυμάτων στον τρέχοντα ρόλο τους και τους εμποδίζει να αποκτήσουν κοινωνική θέση. Επιπλέον, η κυριαρχία που χρησιμοποιούν οι εκφοβιστές για να υποτάξουν τα θύματα οδηγεί σε έντονη ταπείνωση που έχει διαρκείς αρνητικές επιπτώσεις στα θύματα, όπως ο θυμός και η κατάθλιψη, ή οι διαρκείς αναμνήσεις των γεγονότων του εκφοβισμού. Η συνολική κουλτούρα και το κλίμα του σχολείου επηρεάζει τον επιπολασμό και τη σοβαρότητα της συμπεριφοράς του εκφοβισμού, τονίζοντας την ανάγκη για παρεμβάσεις εκφοβισμού στο σχολείο. Εντούτοις, μπορεί να συμβεί ακριβώς το αντίθετο, καθώς η παρουσία του σχολικού εκφοβισμού δύναται να επηρεάζει αρνητικά τη σχολική κουλτούρα και το κλίμα εντός αυτής (Evans & Smokowski, 2016).

Μια διαφορετική οπτική μελέτης του θέματος επιχείρησε να προσεγγίσει τους βαθύτερους λόγους εκδήλωσης μιας τέτοιας συμπεριφοράς από παιδιά νεαρής ηλικίας. Σύμφωνα με έρευνες ο εκφοβισμός στο σχολείο σχετίζεται στενά με προβλήματα της ψυχολογικής υγείας των παιδιών που αποτελούν τους θύτες του φαινομένου. Αντίστοιχα, στα θύματα του φαινομένου ανεξίτηλα παραμένουν

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

τα τραύματα, αφού ακόμα και δέκα έτη μετά εκδηλώνουν ψυχολογικά προβλήματα που σχετίζονται με την εμπειρία τους από τον σχολικό εκφοβισμό (Gini & Pozzoli, 2009) (Farrington, Lösel, Ttofi, & Theodorakis, 2012). Στις ηλικίες 10-18 βρέθηκε μια σαφής σχέση συσχέτισης τόσο για τα κορίτσια όσο και για τα αγόρια. Μεταξύ των κοριτσιών, η έκθεση στον εκφοβισμό προέβλεψε επίσης ψυχολογικά προβλήματα 10 χρόνια αργότερα, σε ηλικίες 20-28 ετών. Αυτός ο συσχετισμός δεν μπορεί να εξηγηθεί από κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, ούτε από την εφηβεία ούτε από την ενηλικίωση. Αντίθετα, μπορεί εν μέρει να θεωρηθεί ως θυματοποίηση, μεταξύ των εφήβων κοριτσιών, που σχετίζεται με αρνητική αυτο-εικόνα και ψυχολογική υγεία, καθώς και με ελλείμματα κοινωνικών πόρων γενικότερα (Östberg, Modin, & Låftman, Exposure to School Bullying and Psychological Health in Young Adulthood: A Prospective 10-Year Follow-Up Study, 2017).

Επιπρόσθετα με την ανωτέρω έρευνα, η οποία καταδεικνύει το φαινόμενο ως ένα ζήτημα ψυχικής υγείας, το οποίο μπορεί να έχει ψυχολογικές προεκτάσεις στα θύματα σχολικού εκφοβισμού, μια ακόμα έρευνα τονίζει τη σημασία του σχολείου, της τοπικής κοινωνίας και των οικογενειών ως θεσμών και οποία υποστηρίζει πως οι ανωτέρω τρεις θεσμοί πρέπει να εργάζονται από κοινού ώστε να δημιουργήσουν μια κουλτούρα στα νέα παιδιά, στη βάση της οποίας ο εκφοβισμός δεν αποτελεί αξιόπαινη πράξη, ούτε ανταμείβεται, αλλά αντίθετα κατακρίνεται και δεν γίνεται αποδεκτός. Στη βάση αυτή ο εκφοβισμός αποτελεί ζήτημα ψυχικής υγείας και πρέπει να δημιουργούνται παρεμβάσεις προκειμένου να επιτυγχάνεται η καταστολή του. Ειδικότερα λοιπόν στη βάση της έρευνας αυτής περιγράφεται το στοχευμένο πρόγραμμα παρεμβάσεων εκφοβισμού το οποίο σχεδιάστηκε για να αξιολογήσει και να αντιμετωπίσει θέματα ψυχικής υγείας που μπορεί να αποτελούν υποκείμενες συμπεριφορές εκφοβισμού. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας για την αποτελεσματική πρόληψη και παρέμβαση σε συμπεριφορές εκφοβισμού, πρέπει να εφαρμόζεται ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο παρέμβασης, δηλαδή η προσπάθεια για προαγωγή και δημιουργία ενός συντονισμένου, δομημένου συνόλου στρατηγικών για τη δημιουργία θετικού σχολικού κλίματος, το οποίο θα αποτελέσει το θεμέλιο για την πρόληψη του εκφοβισμού. Βέβαια, στις περιπτώσεις εκείνες που παρά την παρέμβαση θα εκδηλώνονται περιπτώσεις και καταστάσεις σχολικού εκφοβισμού, τότε η βοήθεια που θα παρέχεται στους θύτες, δηλαδή τους μαθητές που ασκούν τον εκφοβισμό εντός της σχολικής κοινότητας θα μπορούσε να αποδώσει καρπούς και να μεταβάλλει προς το καλύτερο την συμπεριφορά τους. Βασική κατάληξη της έρευνας αποτελεί το γεγονός πως η συμμετοχή στον εκφοβισμό συνδέεται σαφώς με γνωστικές και ψυχολογικές στρεβλώσεις και ελλείμματα. Η διδασκαλία προς τους μαθητές των δεξιοτήτων εκείνων που χρειάζονται ώστε να αλληλοεπιδρούν επιτυχώς με άλλους μαθητές, χωρίς να πρέπει να χρησιμοποιούν συμπεριφορές εκφοβισμού θα συμβάλει στη δημιουργία κοινωνικά

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

ικανών νέων που θα διαμορφώσουν την επόμενη γενιά (Swearer, Wang, Collins, Strawhun, & Fluke, 2013).

Παράλληλα, η αυξανόμενη ανησυχία για την εκδήλωση φαινομένων σχολικού εκφοβισμού και σχολικής βίας απασχόλησε ιδιαίτερα την ακαδημαϊκή κοινότητα, η οποία έστρεψε την προσοχή της στη μελέτη των διαφόρων πτυχών του σχολικού κλίματος και των δεσμών που αναπτύσσονται εντός της σχολικής κοινότητας. Έτσι, πρόσφατη μελέτη επιδίωξε να εξετάσει τις ποικίλες διαστάσεις της σύνδεσης των σχέσεων εντός της σχολικής κοινότητας, δηλαδή τις σχέσεις μεταξύ των μαθητών, τις σχέσεις μαθητών και καθηγητών, τις σχέσεις των μαθητών και της διοίκησης, σε σχέση με την διάθεση και την άνεση των μελών της διοίκησης και των εκπαιδευτικών να παρεμβαίνουν σε καταστάσεις εκφοβισμού και άσκησης σχολικής βίας (λεκτική, φυσική, σχεσιακή). Ακόμα μελετήθηκε η ίδια σχέση σε ειδικούς πληθυσμούς μαθητών, δηλαδή σε μαθητές με αναπηρία, μαθητές με υπερβάλλον βάρος, ή ακόμα μελετήθηκαν και καταστάσεις που αφορούσαν το φύλο και περιείχαν σεξισμό, ρατσισμό και θέματα θρησκείας. Τα δεδομένα για αυτήν τη μελέτη συλλέχθηκαν από ένα εθνικό δείγμα 5.064 μελών της Εθνικής Ένωσης Εκπαίδευσης (NEA), εκ των οποίων 2.163 ήταν καθηγητές και 2.901 άλλοι σχολικοί υπάλληλοι. Αναλύσεις με μοντελοποίηση δομικών εξισώσεων έδειξαν ότι η αυξημένη συνδεσιμότητα του προσωπικού συσχετίστηκε με μεγαλύτερη άνεση παρέμβασης στον σχολικό εκφοβισμό. Κατά τον ίδιο τρόπο, η ύπαρξη διαθέσιμων πόρων σχετικά με τον εκφοβισμό, η κατάρτιση των εκπαιδευτικών και της διοίκησης αναφορικά με την πολιτική εκφοβισμού του σχολείου και η συνολική συμμετοχή σε προσπάθειες πρόληψης του εκφοβισμού συσχετίστηκε στατιστικά σημαντικά με την άνεση στην παρέμβαση (O'Brennan, Waasdorp, & Bradshaw, 2014).

Με το πέρασ των ετών οι έρευνες επικεντρώθηκαν στο ρόλο των εκπαιδευτικών στην κατεύθυνση πρόληψης, ενημέρωσης και καταστολής των φαινομένων σχολικού εκφοβισμού και σχολικής βίας. Ο σχολικός εκφοβισμός μπορεί να βλάψει όχι μόνο την ψυχολογία του μαθητή-θύμα, αλλά και την εκπαίδευσή του. Η ανταπόκριση των εκπαιδευτικών και η ουσιαστική παρέμβασή τους αποτελούν βασικούς παράγοντες για τη μείωση του εκφοβισμού, ο οποίος είναι ιδιαίτερα σημαντικός στο επίπεδο εκπαίδευσης του δημοτικού σχολείου. Οι έρευνες δείχνουν πως παρότι οι εκπαιδευτικοί δείχνουν μεγαλύτερη κατανόηση όσον αφορά την έννοια και τις συνέπειες του φαινομένου από τους ίδιους τους μαθητές που είτε τον βιώνουν είτε τον ασκούν, εντούτοις δεν μπορούν να ανταποκριθούν στον σχολικό εκφοβισμό με αποτελεσματικότητα και να τον αναγνωρίσουν όταν συντελείται. Η έρευνα λοιπόν χρησιμοποίησε 12 ομάδες εκπαιδευτικών προκειμένου να μελετήσει την σχέση μεταξύ της κατανόησης των εκπαιδευτικών αναφορικά με το τι είναι ο εκφοβισμός, και της αντίληψής τους

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

αναφορικά με τις εμπειρίες εκφοβισμού που έχουν βιώσει. Χρησιμοποιώντας ένα τροποποιημένο Μοντέλο, η έρευνα εξέτασε την εμπειρία των εκπαιδευτικών, και βάσει αυτών διαπιστώθηκε ότι απαιτείται μια ενιαία στάση ολόκληρου του σχολείου απέναντι στο φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού προκειμένου να μπορέσουν οι εκπαιδευτικοί με το έργο τους να περιορίσουν την εκδήλωση του σχολικού εκφοβισμού εντός των σχολικών μονάδων, αναλαμβάνοντας την ευθύνη για την αλλαγή της κουλτούρας του εκφοβισμού. Χωρίς την απαιτούμενη σχολική υποστήριξη, οι δάσκαλοι διατήρησαν μια πιο στερεοτυπική προοπτική του εκφοβισμού καθώς προσπαθούσαν να κατανοήσουν τον ρόλο τους ως δασκάλους, στην προσπάθειά τους οι μαθητές να μην εκδηλώνουν τέτοιου είδους συμπεριφορές (Migliaccio, 2014).

Ένα ενδιαφέρον άρθρο που έρχεται να επιβεβαιώσει τα ευρήματα και άλλων ερευνητών υποστηρίζει πως υπάρχουν ισχυρές αποδείξεις πως οι εκπαιδευτικοί δεν είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικοί στην παρέμβαση, εντός της σχολικής κοινότητας, περιπτώσεων εκδήλωσης σχολικού εκφοβισμού. Ο ρόλος τους παρόλα αυτά κρίνεται μείζονος σημασίας. Με την εφαρμογή και παρουσίαση δύο θεωριών το άρθρο επιδιώκει να σηματοδοτήσει τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο των εκπαιδευτικών στην κατεύθυνση αυτή και υπογραμμίζει πως οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να γνωρίζουν περισσότερες πτυχές του σχολικού εκφοβισμού και όχι μόνο επιφανειακά κάποια αίτια και τρόπους αντιμετώπισης. Αυτό θα πρέπει να συμβεί αν επιθυμούμε να είναι σε θέση να συμβάλλουν στη μείωσή του και επομένως να είναι αποτελεσματικοί στο ρόλο τους ως εκπαιδευτικοί και παιδαγωγοί (Yoon & Bauman, 2014).

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Κεφάλαιο 2 : Μεθοδολογία

2.1 Σκοπός

Σκοπός της εργασίας αποτελεί η διερεύνηση των απόψεων και των στάσεων των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Λάρισας σχετικά με το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού. Όσον αφορά την στάση των εκπαιδευτικών επιδιώκεται η μελέτη του τρόπου διαχείρισης και αντιμετώπισης του φαινομένου από μεριάς τους εντός της σχολικής κοινότητας.

Κατά τον τρόπο αυτό τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που κατατίθενται είναι τα ακόλουθα:

- Ποιές οι απόψεις-αντιλήψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με το ζήτημα του σχολικού εκφοβισμού;
- Ποιός ο βαθμός σοβαρότητας που αποδίδουν οι εκπαιδευτικοί σε περιστατικά εμφανούς και συγκαλυμμένου σχολικού εκφοβισμού;
- Δύναται ο βαθμός εν-συναίσθησης των εκπαιδευτικών να διαφέρει μεταξύ περιστατικών άμεσου και έμμεσου σχολικού εκφοβισμού;
- Ποιά η συσχέτιση αποδιδόμενης σοβαρότητας και ικανότητας εν-συναίσθησης των εκπαιδευτικών με την πιθανότητα παρέμβασης. Είναι πιο πιθανό οι εκπαιδευτικοί να παρέμβουν σε περιπτώσεις άμεσου παρά έμμεσου σχολικού εκφοβισμού;
- Ποιές στρατηγικές παρέμβασης αναπτύσσουν οι εκπαιδευτικοί βαθμίδας ώστε να αντιμετωπίσουν κρούσματα σχολικού εκφοβισμού;

2.2 Πληθυσμός μελέτης - Δείγμα

Τον πληθυσμό της μελέτης αποτελούν οι εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Λάρισας ενώ το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 100 εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Λάρισας.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Το υλικό της έρευνας συλλέχθηκε κατόπιν αποστολής των δομημένων ερωτηματολογίων στις Διευθύνσεις Δευτεροβάθμιας και Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας και κατόπιν προώθησης του στους εκπαιδευτικούς που απασχολούνται σε σχολεία μέσης εκπαίδευσης και σε δημοτικά σχολεία στην ευρύτερη περιοχή του Νομού Λάρισας. Στην έρευνα συμμετείχαν εθελοντικά οι εκπαιδευτικοί, επομένως για τον λόγο αυτό δεν χρησιμοποιήθηκε κάποια επίσημη μέθοδος δειγματοληψίας, αλλά το μέγεθος του δείγματος καθορίστηκε κατόπιν ολοκλήρωσης της διάρκειας που είχε οριστεί προκειμένου να συμπληρωθεί η έρευνα.

2.3 Μέθοδος

Στην παρούσα εργασία υλοποιείται μια ποσοτική έρευνα-προσέγγιση, η οποία επιτυγχάνεται με τη χρήση του Στατιστικού Προγράμματος S.P.S.S. 13. Για τη συλλογή των δεδομένων όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω έγινε χρήση ερωτηματολογίων και πιο συγκεκριμένα των ακόλουθων 3 ερωτηματολογίων:

1. Ερωτηματολόγιο Γενικών πληροφοριών – Δημογραφικών Στοιχείων

Στο παρόν ερωτηματολόγιο περιέχονται ερωτήσεις αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του δείγματος, όπως ηλικία, φύλο, επίπεδο εκπαίδευσης, υπηρεσία απασχόλησης κλπ. Το πρώτο ουσιαστικά μέρος του ερωτηματολογίου της έρευνας αποτελείται από 8 ερωτήσεις κλειστού τύπου.

2. Bullying Attitude Questionnaire (BAQ)

Αποτελεί μια τροποποιημένη μορφή του ερωτηματολογίου Graig et al (2000), από τους Byers, Caltabiano & Caltabiano (2011) μεταφρασμένο και προσαρμοσμένο στα ελληνικά δεδομένα (μετάφραση και προσαρμογή Σίμος Γρηγόρης και Στέφου Μαρία). Το συγκεκριμένο εργαλείο αναφέρεται στις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού και περιλαμβάνει 6 υποθέσεις-περιπτώσεις εμφανούς και συγκαλυμμένου σχολικού εκφοβισμού. Συνοδεύεται από ερωτήσεις κλίμακας τύπου Likert5 διαβαθμίσεων με στόχο τη διερεύνηση εν-συναίθησης για το θύμα και την πρόθεση παρέμβασης.

3. Handling Bullying Questionnaire (HBO) (Bauman, Rigby & Hoppa, 2008).

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Το τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου της έρευνας, μεταφράστηκε και προσαρμόστηκε στα ελληνικά δεδομένα (μετάφραση και προσαρμογή Σίμος Γρηγόρης και Στέφου Μαρία). Το ερωτηματολόγιο αφορά στρατηγικές και τρόπους χειρισμού περιστατικών σχολικής βίας. Ειδικότερα περιγράφεται ένα υποτιθέμενο σενάριο επαναλαμβανόμενου άμεσου και έμμεσου εκφοβισμού. Ακολουθούν 22 ερωτήσεις με κλίμακα τύπου Likert επίσης 5 διαβαθμίσεων.

Για την εξαγωγή των συμπερασμάτων και την απάντηση στον ερευνητικών ερωτημάτων χρησιμοποιήθηκε μια μεικτή μέθοδος ανάλυσης που περιείχε τόσο ανάλυση περιγραφικών στοιχείων, όσο και στατιστική ανάλυση πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης. Για την εφαρμογή της γραμμικής παλινδρόμησης ορίστηκαν οι ανεξάρτητες και εξαρτημένες μεταβλητές και με τον έλεγχο του R^2 μελετήθηκε η προβλεπτική ικανότητα του μοντέλου και η σχέση μεταξύ των μεταβλητών.

2.4 Ζητήματα Δεοντολογίας

Εφόσον το ερωτηματολόγιο της έρευνας διανέμεται σε φυσικά πρόσωπα ο ερευνητής οφείλει να διασφαλίσει την προστασία των προσωπικών δεδομένων των συμμετεχόντων εξασφαλίζοντας την ανωνυμία τους καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας και μετά το πέρας αυτής. Ακόμη ο ερευνητής οφείλει να ενημερώσει τους συμμετέχοντες στην έρευνα αναφορικά με τους σκοπούς για τους οποίους πραγματοποιείται η έρευνα και για τον λόγο αυτό μαζί με το ερωτηματολόγιο της έρευνας διατέθηκε και ενημερωτικό φυλλάδιο προς τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς.

2.5 Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την περάτωση της παρούσας έρευνας επιδιώκεται να ερευνηθεί μια πτυχή του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού που αφορά σε ένα μέρος του πληθυσμού των εκπαιδευτικών της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, με την ολοκλήρωση της έρευνας οι αναγνώστες θα είναι σε θέση να γνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης την αναγκαιότητα αντιμετώπισης του φαινομένου, την πρόθεσή τους να παρέμβουν και να αναλάβουν δράση καθώς και πως κατανοούν την έννοια της θυματοποίησης μέσα από την ικανότητα της ενσυναίσθησης.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Κεφάλαιο 3 : Αποτελέσματα

3.1 Περιγραφική Στατιστική Ανάλυση

Στην παρούσα ενότητα πρόκειται να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της ανάλυσης με τη χρήση της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης.

➤ Δημογραφικά Στοιχεία

Στην πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου της έρευνας περιέχονται 8 ερωτήσεις δημογραφικού και γενικού περιεχομένου.

Statistics

		Φύλο	Ηλικία	Υπηρεσία	Χρόνια Υπηρεσίας	Έτυχε κατά τη διάρκεια των σχολικών σας χρόνων να πέσετε θύμα σχολικού εκφοβισμού ;	Εκπαιδευτικό Επίπεδο	Έτυχε κατά τη διάρκεια των σχολικών σας χρόνων να γίνετε θύτης σχολικού εκφοβισμού;	Πόσο συχνά στη διάρκεια της θητείας σας ως εκπαιδευτικός πέφτουν στην αντίληψή σας περιστατικά σχολικού εκφοβισμού;
N	Valid	100	100	100	100	100	100	100	100
	Missing	0	0	0	0	0	0	0	0

Πίνακας 1: Δημογραφικά Στοιχεία

Ο πίνακας 1 παρουσιάζει συγκεντρωτικά τις 8 ερωτήσεις του ερωτηματολογίου της ενότητας «Δημογραφικά Στοιχεία». Από τον πίνακα φαίνεται πως στο σύνολο των ερωτήσεων απάντησαν και οι 100 συμμετέχοντες, επομένως δεν υπάρχει καμία χαμένη παρατήρηση.

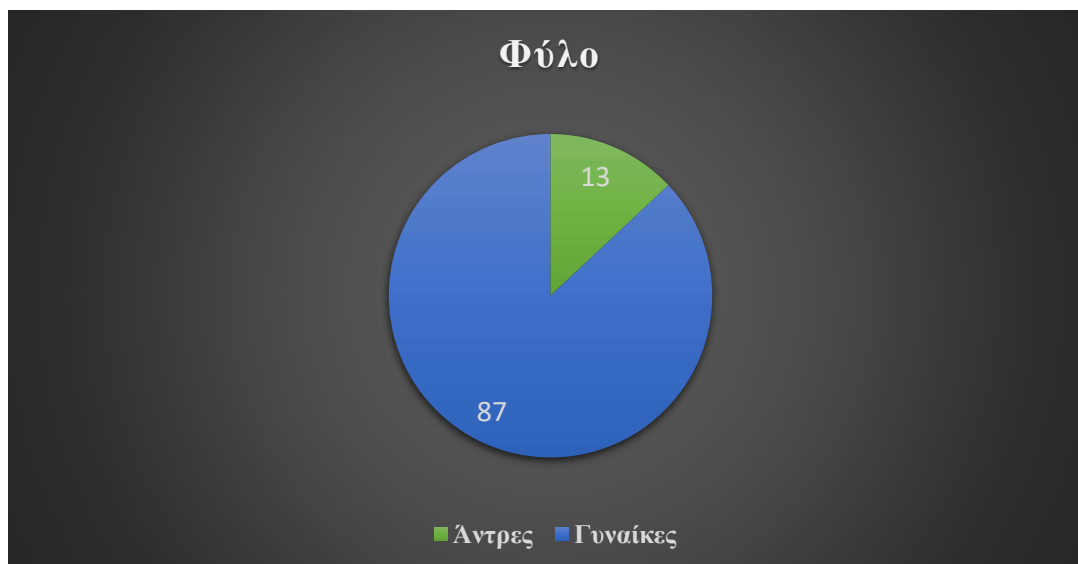
Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι πίνακες συχνοτήτων για κάθε μια από τις ανωτέρω ερωτήσεις. Στους πίνακες που ακολουθούν η συχνότητα εμφανίζεται τόσο ως απόλυτη τιμή, όσο και ως ποσοστό επι τοις εκατό στο σύνολο του δείγματος.

Φύλο

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Γυναίκα	87	87,0	87,0	87,0
Αντρας	13	13,0	13,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 2: Περιγραφική Στατιστική: Φύλο

Από τον πίνακα 2 παρατηρούμε πως το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος αποτελούν γυναίκες εκπαιδευτικοί, και πιο συγκεκριμένα, οι 87 από τους 100 συμμετέχοντες είναι γυναίκες και αναλογούν σε 87% του συνόλου του δείγματος και οι υπόλοιποι 13 είναι άντρες και αντιστοιχούν στο 13% του δείγματος. Μελετώντας τα στοιχεία της ερώτησης σχετικά με το φύλο των συμμετεχόντων η κατανομή των δύο φύλων παρουσιάζεται στο κάτωθι κυκλικό διάγραμμα.

Γράφημα 1: Κυκλικό Διάγραμμα: Φύλο

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

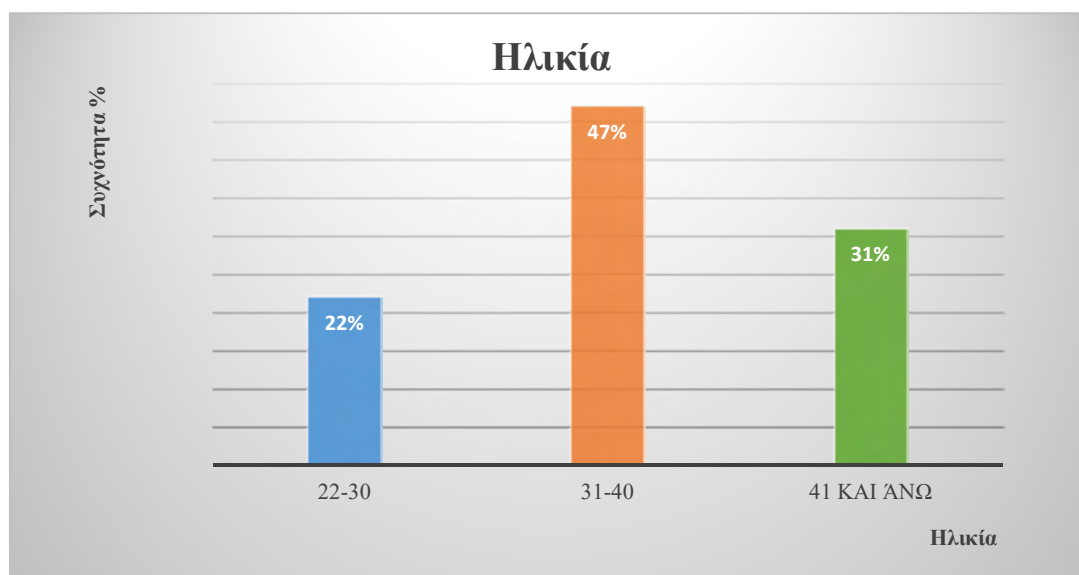
«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει τον τρόπο που κατανέμεται το δείγμα της έρευνας σύμφωνα με την ηλικία των συμμετεχόντων. Παρατηρούμε πως το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος βρίσκεται στην κατηγορία «31-40» και ανέρχεται σε 47 από τους 100 συμμετέχοντες της έρευνας. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί σε 47%, ενώ ακολουθούν οι κατηγορίες «41 και άνω» με ποσοστό 31% και η κατηγορία «22-30» με ποσοστό 22%.

		Ηλικία			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	22-30	22	22,0	22,0	22,0
	31-40	47	47,0	47,0	69,0
	41 και άνω	31	31,0	31,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 3: Περιγραφική Στατιστική: Ηλικία

Την κατανομή του δείγματος βάσει της ηλικίας παρουσιάζει και το επόμενο γράφημα.

Γράφημα 2: Ραβδόγραμμα: Ηλικία

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Ο επόμενος πίνακας δείχνει τον τρόπο με τον οποίο κατανέμεται το δείγμα της έρευνας με κριτήριο διάκρισης την Υπηρεσία στην οποία απασχολείται κάθε συμμετέχοντας στην έρευνα. Σύμφωνα με αυτόν φαίνεται πως το δείγμα είναι περίπου μοιρασμένο σε δύο ίσα μέρη, με 52 από τους 100 συμμετέχοντες να απασχολούνται στην Δευτεροβάθμια εκπαίδευση και 48 να απασχολούνται στην Πρωτοβάθμια.

Υπηρεσία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πρωτοβάθμια	48	48,0	48,0	48,0
	Δευτεροβάθμια	52	52,0	52,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 4: Περιγραφική Στατιστική: Υπηρεσία

Τον τρόπο με τον οποίο κατανέμεται το δείγμα μας βάσει της υπηρεσίας απασχόλησης παρουσιάζει καλύτερα το κάτωθι κυκλικό διάγραμμα.

Γράφημα 3: Κυκλικό διάγραμμα: Υπηρεσία

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Ακολουθούν οι πίνακες ετών Υπηρεσίας και Εκπαιδευτικού Επιπέδου. Σύμφωνα με τα στοιχεία των πινάκων φαίνεται πως το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος που ανέρχεται σε 45% απασχολείται περισσότερα από 11 χρόνια σε κάποια Υπηρεσία, είτε Πρωτοβάθμιας, είτε Δευτεροβάθμιας Βαθμίδας. Στις υπόλοιπες τρεις κατηγορίες αντιστοιχούν περίπου ίδιες συχνότητες και πιο συγκεκριμένα, στην κατηγορία των «0-2» αντιστοιχεί το 18% του δείγματος, όπως και στην κατηγορία των «6-10 ετών», ενώ στην κατηγορία των «3-5 ετών» αντιστοιχεί δείγμα ίσο με 19% του συνόλου.

Έτη Υπηρεσίας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-2	18	18,0	18,0	18,0
	3-5	19	19,0	19,0	37,0
	6-10	18	18,0	18,0	55,0
	11 και άνω	45	45,0	45,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 5: Περιγραφική Στατιστική: Έτη Υπηρεσίας

Αντίστοιχα, και σύμφωνα με τον επόμενο πίνακα παρουσιάζεται με τη βοήθεια της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων στην έρευνα. Από τον πίνακα φαίνεται πως το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος αποτελούν Κάτοχοι Μεταπτυχιακού Διπλώματος Σπουδών. Ειδικότερα, το δείγμα αυτό αποτελεί το 51% του συνόλου που αντιστοιχεί και σε 51 συμμετέχοντες σε απόλυτα νούμερα. Αντίστοιχα, ακολουθεί η κατηγορία των συμμετεχόντων που είναι απόφοιτοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ με ποσοστό ίσο με 46%, δηλαδή 46 από τους 100 συμμετέχοντες και τέλος, τη μικρότερη συχνότητα παρουσιάζει η παρατήρηση «Κάτοχος Διδακτορικού Διπλώματος» με απόλυτη συχνότητα 3 και ποσοστιαία 3%.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

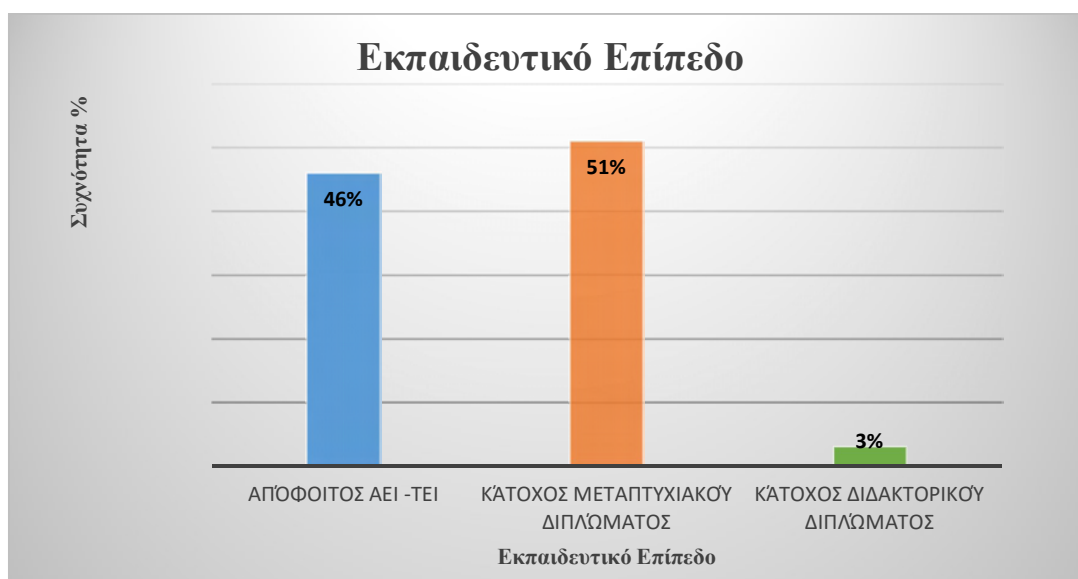
«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Εκπαιδευτικό Επίπεδο

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Απόφοιτος ΑΕΙ-ΤΕΙ	46	46,0	46,0	46,0
Κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος	51	51,0	51,0	97,0
Κάτοχος Διδακτορικού Διπλώματος	3	3,0	3,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 6: Περιγραφική Στατιστική : Εκπαιδευτικό Επίπεδο

Αντίστοιχα, την κατανομή του δείγματος σε επιμέρους κατηγορίες βάσει του Εκπαιδευτικού τους Επιπέδου παρουσιάζει το κάτωθι ραβδόγραμμα. Όπως καθίσταται άμεσα αντιληπτό, η κατηγορία με τη μεγαλύτερη συχνότητα είναι η δεύτερη-Κάτοχοι Μεταπτυχιακού Διπλώματος και ακολουθούν η πρώτη με μικρή διαφορά και η τρίτη.

Γράφημα 4: Ραβδόγραμμα: Εκπαιδευτικό Επίπεδο

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Στη συνέχεια, το στυλ των 3 ερωτήσεων της πρώτης ενότητας του ερωτηματολογίου διαφοροποιείται λίγο και περιέχει κλίμακες απαντήσεων. Στις ερωτήσεις που δομούν το ερωτηματολόγιο και οι απαντήσεις των συμμετεχόντων παρουσιάζονται στα παρακάτω γραφήματα, οι δυνατές απαντήσεις από μέρους των συμμετεχόντων ήταν οι ακόλουθες: *''Ποτέ'', ''Σπάνια'', ''Κάποιες φορές'', ''Συχνά'', ''Πολύ Συχνά''*.

Ο πρώτος πίνακας κατανέμει τις απαντήσεις των συμμετεχόντων σε επιμέρους κατηγορίες στην ερώτηση αν κατά τη διάρκεια των σχολικών ετών των συμμετεχόντων εκείνοι έχουν πέσει θύματα σχολικού εκφοβισμού. Τα αποτελέσματα είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά θα λέγαμε, καθ' όσον η συχνότητα των περιπτώσεων είναι μικρή και κυμαίνεται από σπάνια μέχρι και κάποιες φορές.

Ειδικότερα, το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος φαίνεται να μην έχει πέσει θύμα σχολικού εκφοβισμού ούτε μια φορά κατά τη διάρκεια των ετών φοίτησης στο σχολείο. Το μέρος του δείγματος αυτού ανέρχεται σε 47 από τους συμμετέχοντες, δηλαδή σε 47% του συνόλου.

Έτυχε κατά τη διάρκεια των σχολικών σας χρόνων να πέσετε θύμα σχολικού εκφοβισμού;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ποτέ	47	47,0	47,0	47,0
Σπάνια	26	26,0	26,0	73,0
Κάποιες φορές	22	22,0	22,0	95,0
Συχνά	4	4,0	4,0	99,0
Πολύ συχνά	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

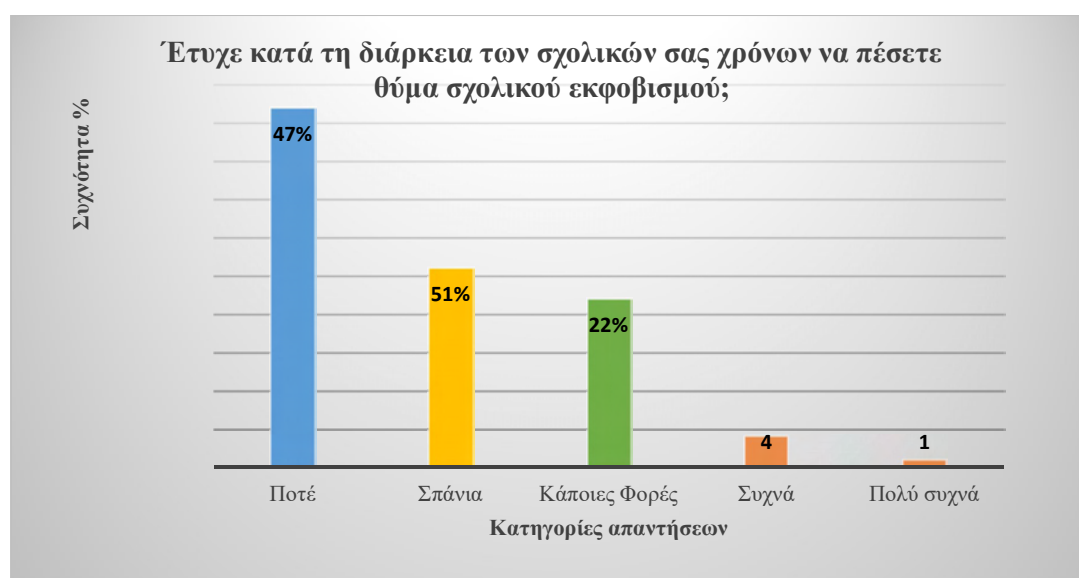
Πίνακας 7: Περιγραφική Στατιστική: έτυχε κατά τη διάρκεια των σχολικών σας ετών να πέσετε θύμα σχολικού εκφοβισμού;

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Ακολούθως με μικρότερη συχνότητα ίση με 26% η κατηγορία των συμμετεχόντων που δηλώνουν πως σπάνια έπεσαν θύμα σχολικού εκφοβισμού και αμέσως μετά η κατηγορία των συμμετεχόντων που δηλώνουν πως έπεσαν θύμα σχολικού εκφοβισμού κάποιες φορές σε ποσοστό 22%. Τέλος, με πολύ μικρότερη συχνότητα στο σύνολο του δείγματος όπως φαίνεται και στο επόμενο γράφημα εμφανίζεται η κατηγορία "Συχνά" με 4% και η κατηγορία "Πολύ Συχνά" με μόλις 1%.

Γράφημα 5: Ραβδόγραμμα: Έτυχε κατά τη διάρκεια των σχολικών σας ετών να πέσετε θύμα σχολικού εκφοβισμού;

Τέλος, οι επόμενες δύο ερωτήσεις κατηγοριοποιούν τις απαντήσεις των συμμετεχόντων σε κατηγορίες αναφορικά με το αν εκείνοι έχουν υπάρξει θύτες σχολικού εκφοβισμού ή αν εκείνοι ως εκπαιδευτικοί έχουν αντιληφθεί να συμβαίνουν περιστατικά σχολικού εκφοβισμού.

Όσον αφορά την πρώτη ερώτηση και τον πίνακα 8 που κατηγοριοποιεί τις παρατηρήσεις βάσει του αν οι συμμετέχοντες έχουν υπάρξει θύτες σχολικού εκφοβισμού τα αποτελέσματα πάλι είναι αρκεά θετικά, αφού δεν υπάρχει καμία απάντηση στις κατηγορίες "Συχνά" και "Πολύ Συχνά". Πιο συγκεκριμένα, η πλειοψηφία του δείγματος δεν έχει υπάρξει ποτέ θύτης σχολικού εκφοβισμού σε ποσοστό 80%, ενώ οι 17 από τους 100 σπάνια υπήρξαν θύτες και μόλις 3 υπήρξαν θύτες κάποιες φορές.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

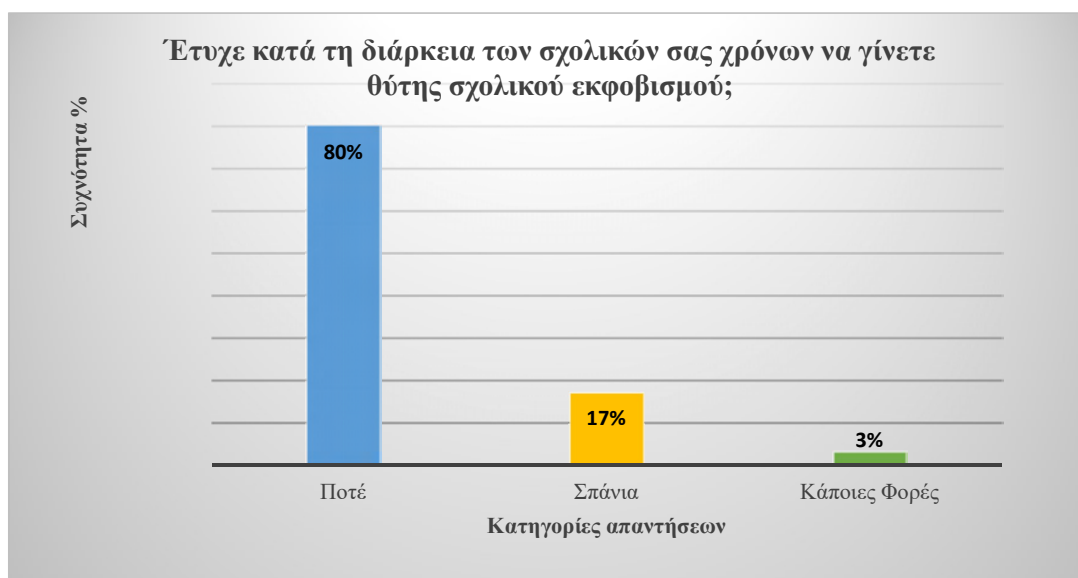
«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Έτυχε κατά τη διάρκεια των σχολικών σας χρόνων να γίνετε θύτης σχολικού εκφοβισμού;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ποτέ	80	80,0	80,0	80,0
	Σπάνια	17	17,0	17,0	97,0
	Κάποιες φορές	3	3,0	3,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 8: Περιγραφική Στατιστική: Έτυχε κατά τη διάρκεια των σχολικών σας χρόνων να γίνετε θύτης σχολικού εκφοβισμού;

Η κατανομή των απαντήσεων των συμμετεχόντων στην έρευνα φαίνεται καλύτερα και στο κάτωθι ραβδόγραμμα.

Γράφημα 6: Ραβδόγραμμα: έτυχε κατά τη διάρκεια των σχολικών σας χρόνων να γίνετε θύτης σχολικού εκφοβισμού;

Αξίζει να αναφερθεί πως στην προηγούμενη ερώτηση όπως περιγράφεται στον πίνακα 8 και στο γράφημα 6 απουσιάζουν οι κατηγορίες "Συχνά" και "Πολύ Συχνά" καθώς οι συχνότητές τους είναι ίσες με 0 κατά απόλυτο μέγεθος και 0% ως ποσοστό επι του συνόλου του δείγματος.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Τέλος, ο επόμενος πίνακας δείχνει τις συχνότητες των απαντήσεων των συμμετεχόντων όπως έχουν ομαδοποιηθεί στις 5 κατηγορίες που αναφέραμε ανωτέρω.

Πόσο συχνά στη διάρκεια της θητείας σας ως εκπαιδευτικός πέφτουν στην αντίληψή σας περιστατικά σχολικού εκφοβισμού;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ποτέ	4	4,0	4,0	4,0
	Σπάνια	26	26,0	26,0	30,0
	Κάποιες φορές	42	42,0	42,0	72,0
	Συχνά	25	25,0	25,0	97,0
	Πολύ συχνά	3	3,0	3,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 9: Περιγραφική Στατιστική: Πόσο συχνά στη διάρκεια της θητείας σας ως εκπαιδευτικός πέφτουν στην αντίληψή σας περιστατικά σχολικού εκφοβισμού;

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα φαίνεται πως πρόκειται για μια κανονική κατανομή, αφού οι ομάδες στα άκρα παρουσιάζουν παραπλήσια και χαμηλή συχνότητα και πιο συγκεκριμένα, η ομάδα "Ποτέ" εμφανίζει συχνότητα ίση με 4% και η ομάδα "Πολύ συχνά" συχνότητα ίση με 3%. Αντίστοιχα, οι ομάδες "Σπάνια" και "Συχνά" παρουσιάζουν συχνότητες ίσες με 26% και 25% αντίστοιχα, ενώ το πλήθος των παρατηρήσεων συγκεντρώνεται στην μεσαία κατηγορία "Κάποιες φορές" με συχνότητα ίση με 42%.

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να κάνουμε μια υπόθεση διότι βάσει των αποτελεσμάτων της ανάλυσης, αν και οι εκπαιδευτικοί ως μαθητές δεν βίωσαν με μεγάλη συχνότητα φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού, φαίνεται πως ως εκπαιδευτικοί έρχονται αντιμέτωποι με τέτοια φαινόμενα αρκετά συχνότερα.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ανάλυσης από την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου αναφορικά με τις στάσεις των εκπαιδευτικών στον Σχολικό Εκφοβισμό. Στο εν λόγω

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

μέρος του ερωτηματολογίου περιγράφονται περιστατικά σχολικού εκφοβισμού και οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί καλούνται να αναφέρουν τον τρόπο με τον οποίο θα αντιμετώπιζαν τα περιστατικά αυτά αν βρίσκονταν μπροστά την ώρα του συμβάντος. Κάθε ένα σενάριο απαντάται από 3 πανομοιότυπες ερωτήσεις, εκ των οποίων στη συνέχεια παρουσιάζονται εκείνες που είναι περισσότερο αξιοσημείωτες.

➤ Ερωτηματολόγιο στάσεων απέναντι στον σχολικό εκφοβισμό

ΣΕΝΑΡΙΟ 1^ο : *Στο αναγνωστήριο ακούτε έναν μαθητή να φωνάζει σε ένα άλλο παιδί "Μαμόθρεφτο, μυξιάρικο, γλυφτράκι". Το παιδί προσπαθεί να αγνοήσει τα σχόλια και παραμένει αμίλητο δυσανασχετώντας στο θρανίο του.*

Στην ερώτηση αναφορικά με το πώς αξιολογούν οι εκπαιδευτικοί την ανωτέρω σύγκρουση οι απαντήσεις κατανεμήθηκαν ως εξής:

1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σοβαρή	23	23,0	23,0	23,0
	Σοβαρή	49	49,0	49,0	72,0
	Μέτρια σοβαρή	23	23,0	23,0	95,0
	όχι πολύ σοβαρή	5	5,0	5,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 10: Περιγραφική Στατιστική: Σενάριο 1

Από τα αποτελέσματα του πίνακα φαίνεται πως το 23% των εκπαιδευτικών θεωρεί πως πρόκειται για μια πολύ σοβαρή περίπτωση, το 49% πως πρόκειται για μια σοβαρή περίπτωση, το 23% πως πρόκειται για μια μέτρια σοβαρή περίπτωση, ενώ μόλις 5 άτομα, δηλαδή το 5% του δείγματος θεωρεί πως πρόκειται για όχι πολύ σοβαρή περίπτωση. Ευτυχές και αξιοσημείωτο το γεγονός πως κανένας συμμετέχοντας δεν θεωρεί "καθόλου σοβαρή" την ανωτέρω περίπτωση, για τον λόγο αυτό και η συχνότητα της εν λόγω ομάδας είναι ίση με το 0.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

ΣΕΝΑΡΙΟ 2^ο : *Η Ελένη και η Μαρία ήταν οι καλύτερες φίλες. Είχαν μια έντονη λογομαχία. Την επόμενη μέρα η λίστα των εισερχομένων e-mail της Μαρίας ήταν γεμάτη και υπήρχαν πολλές δημοσιεύσεις στη σελίδα της στο Facebook. Τα e-mail και οι δημοσιεύσεις ήταν αγενή και προσβλητικά. Όταν κοίταξε τον λογαριασμό της διαπίστωσε ότι είχε σταλεί ένα ομαδικό e-mail από τον λογαριασμό της με ρατσιστικά σχόλια, καθώς επίσης και αγενή και προσβλητικά σχόλια για όλους τους φίλους και συμμαθητές της. Η ίδια δεν είχε γράψει τα e-mail. Όταν ήταν ακόμα φίλες, η Μαρία είχε πει στην Ελένη τους κωδικούς πρόσβασης στους λογαριασμούς της στο e-mail και το Facebook.*

1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σοβαρή	76	76,0	76,0	76,0
	Σοβαρή	21	21,0	21,0	97,0
	Μέτρια σοβαρή	2	2,0	2,0	99,0
	όχι πολύ σοβαρή	1	1,0	1,0	100,0
	Total		100	100,0	100,0

Πίνακας 11: Περιγραφική Στατιστική Σενάριο 2, ερώτηση 1η

Όπως φαίνεται από τον πίνακα 11, το σύνολο των συμμετεχόντων απάντησε στην εν λόγω ερώτηση. Από τις απαντήσεις τους βλέπουμε πως η πλειοψηφία θεωρεί την ανωτέρω περίπτωση ιδιαίτερα σοβαρή σε ποσοστό 76%. Αντίστοιχα, "σοβαρή" χαρακτηρίζουν την περίπτωση οι 21 από τους 100 συμμετέχοντες, ενώ μόλις 2 θεωρούν πως η περίπτωση αυτή είναι "μέτρια" σοβαρή, και μόνο ένας πιστεύει ότι δεν είναι πολύ σοβαρή.

3. Πόσο πιθανό είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	--	-----------	---------	---------------	--------------------

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Valid	Πολύ Πιθανό	76	76,0	76,0	76,0
	Πιθανό	18	18,0	18,0	94,0
	Κάπως Πιθανό	4	4,0	4,0	98,0
	Όχι πολύ Πιθανό	1	1,0	1,0	99,0
	Καθόλου Πιθανό	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 12: Περιγραφική Στατιστική Σενάριο 2, ερώτηση 3η

Ιδιαίτερα εντυπωσιακά είναι τα αποτελέσματα από τη μελέτη του ανωτέρω πίνακα, αν αυτά συνδυαστούν με τα ευρήματα του πίνακα 11. Βλέπουμε λοιπόν πως οι 76 συμμετέχοντες που απάντησαν πως η ανωτέρω περίπτωση ήταν "πολύ σοβαρή" απάντησαν πως είναι και πολύ πιθανό να παρεμβούν στην περίπτωση αυτή. Αντίθετα όμως, από τους 21 συμμετέχοντες που απάντησαν πως η περίπτωση αυτή είναι "σοβαρή" μόλις οι 18 θα επεμβαίαν αν βρισκόταν μπροστά στο συμβάν. Από το υπόλοιπο δείγμα μόνο 4 δηλώνσαν πως είναι "κάπως πιθανό" να επέμβουν, μόνο 1 δήλωσε πως είναι "καθόλου πιθανό" και τέλος, 1 εκπαιδευτικός δεν θεωρεί το περιστατικό ιδιαίτερης αξίας και έτσι δηλώνει πως δεν θα επενέβαινε αν βρισκόταν μπροστά στο περιστατικό.

ΣΕΝΑΡΙΟ 3^ο : Έχετε επιτρέψει στα παιδιά να κάνουν ένα μικρό διάλειμμα στην τάξη επειδή εργάστηκαν σκληρά σήμερα. Ακούτε ένα παιδί να λέει σε κάποιο άλλο : όχι αποκλείεται! Σου είπα ήδη ότι δεν μπορείς να κάνεις παρέα μαζί μας! Η μαθήτριά περνάει μόνη της την υπόλοιπη ώρα με δάκρυα στα μάτια. Αυτή δεν είναι η πρώτη φορά που αυτό το παιδί απορρίπτει άλλους μαθητές από την παρέα.

1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση;

Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
-----------	---------	---------------	--------------------

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Valid	Πολύ σοβαρή	53	53,0	53,0	53,0
	Σοβαρή	32	32,0	32,0	85,0
	Μέτρια σοβαρή	15	15,0	15,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 13:

Από τον πίνακα 13 φαίνεται πως το 53% του δείγματος θεωρεί πως η ανωτέρω περίπτωση είναι "πολύ σοβαρή". Ακολουθεί με πρωτική τάση το 32% του δείγματος που θεωρεί πως η περίπτωση είναι "σοβαρή" και έπεται η κατηγορία εκείνων που θεωρούν ότι η περίπτωση είναι "μέτρια σοβαρή".

2. Θα συγχυζόμουν από τη συμπεριφορά του θύτη και θα ένιωθα συμπόνια για το θύμα.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Συμφωνώ απόλυτα	46	46,0	46,0	46,0
	Συμφωνώ	36	36,0	36,0	82,0
	Ούτε Συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	18	18,0	18,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 14: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 3, ερώτηση 2^η

Αξιοσημείωτες είναι οι απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες όπως βλέπουμε στον πίνακα 14. Συναθροίστηκα το 82% του δείγματος θα ένιωθε σύγχυση από την συμπεριφορά του θύτη και συμπόνια για το θύμα, ενώ μόλις το 18% κρατάει ουδέτερη στάση απέναντι στο συμβάν και δεν δηλώνει τα συναισθήματά του.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

3. Πόσο πιθανό είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ Πιθανό	73	73,0	73,0	73,0
	Πιθανό	22	22,0	22,0	95,0
	Κάπως Πιθανό	4	4,0	4,0	99,0
	Όχι πολύ Πιθανό	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 15: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 3, ερώτηση 3η

Με βεβαιότητα θα επενέβαινε το 73% του δείγματος στην εν λόγω περίπτωση, παρότι δεν θεωρεί στο σύνολό του πως η περίπτωση είναι πολύ σοβαρή. Στο σύνολο θα λέγαμε πως το 99% του δείγματος θα έπαιρνε θέση στο συμβάν και μόλις ένας εκπαιδευτικός δεν θα έπραττε τίποτα.

ΣΕΝΑΡΙΟ 4^ο : *Καθώς οι μαθητές σας επιστρέφουν από μάθημα επιλογής, βλέπετε έναν μαθητή να κλωτσάει έναν άλλο χωρίς καμία πρόκληση. Είναι εμφανείς οι μελανιές/ Αυτός ο μαθητής είναι γνωστό ότι έχει εμπλακεί σε τέτοιου είδους συμπεριφορές και στο παρελθόν.*

Η κατανομή των συχνοτήτων αν ερώτηση παρουσιάζεται στους ακόλουθους πίνακες:

1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σοβαρή	84	84,0	84,0	84,0
	Σοβαρή	12	12,0	12,0	96,0
	Μέτρια σοβαρή	4	4,0	4,0	100,0

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

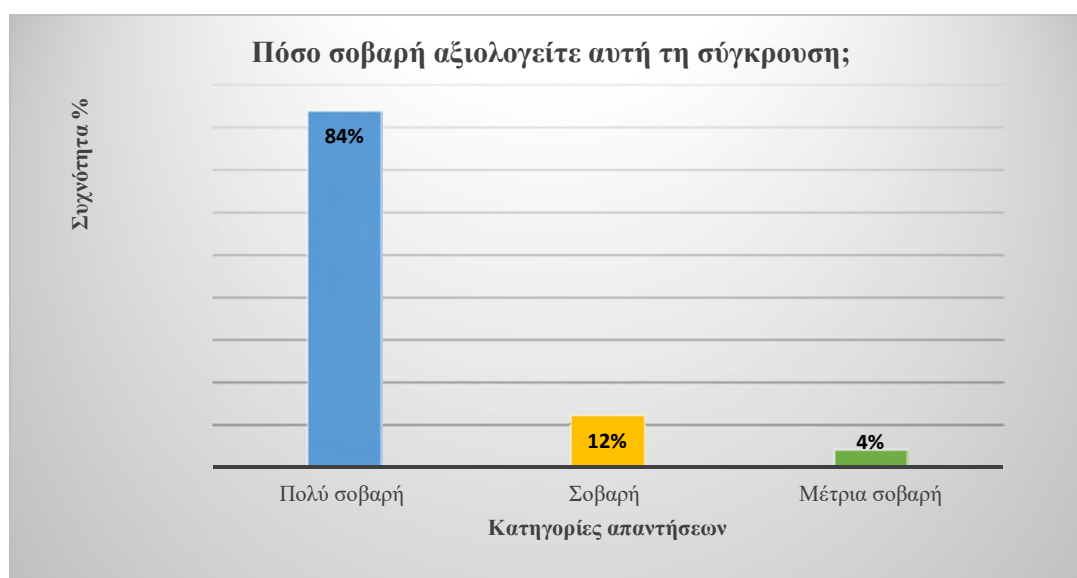
«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Total	100	100,0	100,0
-------	-----	-------	-------

Πίνακας 16: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 4, ερώτηση 1η

Ενθαρρυντικά είναι τα όσα παρουσιάζουν τα κάτωθι ραβδόγραμμα αναφορικά με τη στάση των εκπαιδευτικών στο ανωτέρω συμβάν, το οποίο περιέχει εμφανή βία μεταξύ μαθητών.

Ειδικότερα, ποσοστό ίσο με 84% των συμμετεχόντων στην έρευνα δήλωσε πως θεωρεί την κατάσταση που περιγράφει το σενάριο "πολύ σοβαρή". Το 12% του δείγματος περιέγραψε την κατάσταση ως "σοβαρή", ενώ μόλις 4 ως "μέτρια σοβαρή" παρότι η περίπτωση περιέχει βία (βλ. γράφημα 7).

Γράφημα 7: Ραβδόγραμμα, σενάριο 4, ερώτηση 1η

Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο πίνακας κατανομής για την απάντηση των εκπαιδευτικών αναφορικά με το αν θα συγχύζονταν από το ανωτέρω υποθετικό σενάριο. Όπως φαίνεται από τον πίνακα το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος θα συγχύζονταν από το εν λόγω υποθετικό σενάριο, δηλαδή οι 62 από τους 100 εκπαιδευτικούς, οι οποίοι συμφωνούν απόλυτα με το ότι το γεγονός θα τους σύγχυζε, και άλλοι 23 που απλά συμφωνούν. Αντίθετα, 15 από τους 100 εκπαιδευτικούς δεν ήταν σε θέση να εκφραστούν αναφορικά με το αν τους συγχύζει ή όχι το εν λόγω περιστατικό.

2. Θα συγχυζόμουν από τη συμπεριφορά του θύτη και θα ένιωθα συμπόνια για το θύμα.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Συμφωνώ απόλυτα	62	62,0	62,0	62,0
	Συμφωνώ	23	23,0	23,0	85,0
	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	15	15,0	15,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 17: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 4, ερώτηση 2η

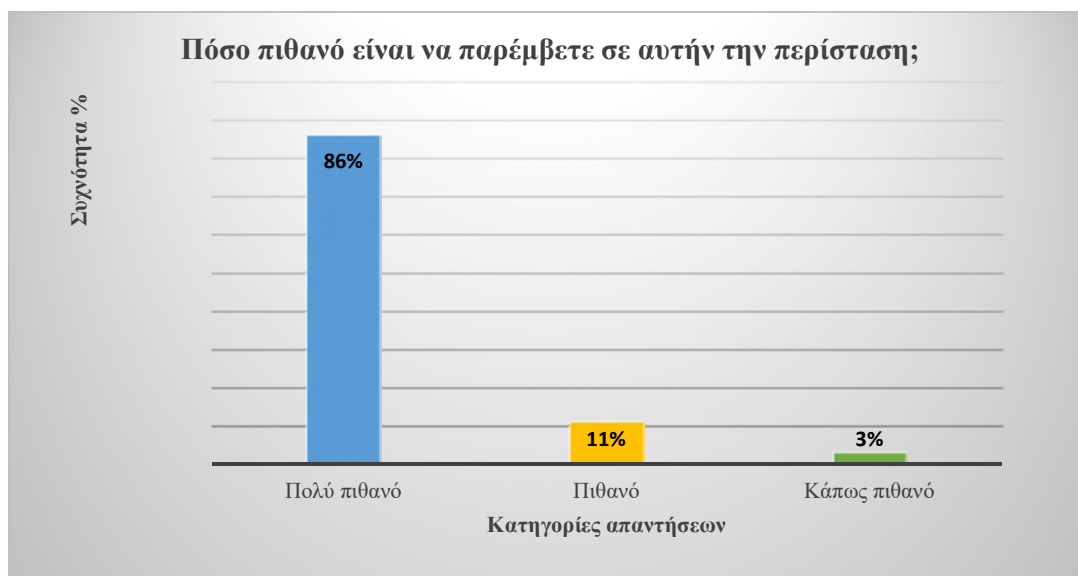
Ακόμα, ο επόμενος πίνακας δείχνει αν οι εκπαιδευτικοί θα παρέμβαιναν σε μια τέτοια περίπτωση αν καθίσταντο μάρτυρες ενός τέτοιου περιστατικού.

3. Πόσο πιθανό είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ πιθανό	86	86,0	86,0	86,0
	Πιθανό	11	11,0	11,0	97,0
	Κάπως πιθανό	3	3,0	3,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 18: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 4, ερώτηση 3η

Οι 86 από τους 100 εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα σύμφωνα με το γράφημα 8 δήλωσαν πως είναι "πολύ πιθανό" να επέμβουν σε ανάλογη περίπτωση, οι 11 ότι είναι "πιθανό", ενώ 3 πως είναι "κάπως πιθανό".

Γράφημα 8: Ραβδόγραμμα, σενάριο 4, ερώτηση 3^η

ΣΕΝΑΡΙΟ 5^ο : Μια μαθήτρια είναι θύμα κοροϊδίας και της έχει δοθεί ένα παρατσούκλι που δεν της αρέσει. Οι συμμαθητές της της λένε να μην τα παίρνει όλα τόσο σοβαρά και πως απλώς το κάνουν για πλάκα. Συχνά όταν η μαθήτρια περιφέρεται στους ορόφους του σχολείου και άλλοι μαθητές την φωνάζουν με το παρατσούκλι της.

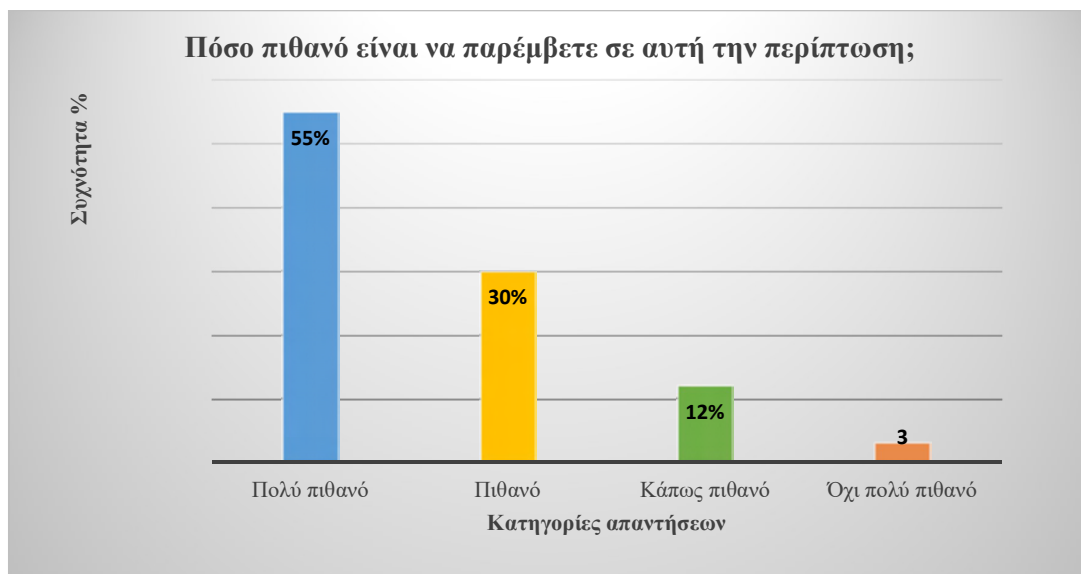
1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σοβαρή	33	33,0	33,0	33,0
	Σοβαρή	42	42,0	42,0	75,0
	Μέτρια σοβαρή	21	21,0	21,0	96,0
	Όχι πολύ σοβαρή	4	4,0	4,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 19: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 5, ερώτηση 1^η

Από τον πίνακα 16 παρατηρούμε πως αθροιστικά το 75% του δείγματος θεωρεί την περίπτωση που περιγράφει το σενάριο 5 από "πολύ σοβαρή", έως και "σοβαρή". Αντίστοιχα, το 21% του δείγματος θεωρεί την περίπτωση "μέτρια σοβαρή", ενώ μόλις 4 από τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρούν την περίπτωση "όχι σοβαρή".

Στη συνέχεια παρουσιάζεται το γράφημα που δείχνει αν οι εκπαιδευτικοί θα παρέμβαιναν στην περίπτωση αυτή.

Γράφημα 9: Ραβδόγραμμα, σενάριο 6, ερώτηση 3η

Αντίστοιχα, λοιπόν προκύπτουν και τα συμπεράσματα που παρουσιάζει το ραβδόγραμμα 9. Περίπου το 55% του δείγματος θεωρεί "πολύ πιθανό" να επέμβει σε μια ανάλογη περίπτωση, 30% "πιθανό" να επέμβει, ενώ το 12% του δείγματος θεωρεί πως είναι "κάπως πιθανό" να επέμβαινε στο συμβάν και μόλις 3 από τους εκπαιδευτικούς δεν θεωρεί πως είναι πολύ πιθανό να είχε κάποια αντίδραση αν βρισκόταν μπροστά στο συμβάν.

ΣΕΝΑΡΙΟ 6^ο : *Η Σοφία είναι αρχηγός της ομάδας βόλεϋ, είναι καλή στο τένις, δημοφιλής σε πολλούς μαθητές και συμπαθής στους καθηγητές. Η Κατερίνα είπε στους καθηγητές της πως η*

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Σοφία ήταν κακιά μαζί της και έστρεψε τους φίλους της εναντίον της. Η Κατερίνα ήταν αναστατωμένη, λέγοντας πως αυτό συμβαίνει εδώ και κάποια χρόνια τώρα και πως κάθε χρόνο το αναφέρει στην καθηγήτριά της.

1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σοβαρή	29	29,0	29,0	29,0
	Σοβαρή	33	33,0	33,0	62,0
	Μέτρια σοβαρή	33	33,0	33,0	95,0
	όχι πολύ σοβαρή	4	4,0	4,0	99,0
	Καθόλου σοβαρή	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 20: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 6, ερώτηση 1^η

Ποικιλία στην συχνότητα των ομαδοποιημένων απαντήσεων παρουσιάζει το σενάριο 6. Οι εκπαιδευτικοί που κλήθηκαν να απαντήσουν αναφορικά με την στάση που θα κρατούσαν στο συμβάν αυτό δεν παρουσιάζουν κάποια συγκεκριμένη τάση στάσης απέναντι στο περιστατικό.

Ειδικότερα, το 29% του δείγματος θεωρεί πως η περίπτωση κρίνεται 'Πολύ σοβαρή', 33% του δείγματος πως η περίπτωση είναι 'Σοβαρή', 33% του δείγματος πως η περίπτωση είναι 'μέτρια σοβαρή', μόλις 4 θεωρούν την περίπτωση 'Όχι σοβαρή' και μόλις ένας 'Καθόλου σοβαρή'.

3. Πόσο πιθανό είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ Πιθανό	41	41,0	41,0	41,0
	Πιθανό	35	35,0	35,0	76,0

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Κάπως Πιθανό	18	18,0	18,0	94,0
Όχι πολύ Πιθανό	5	5,0	5,0	99,0
Καθόλου Πιθανό	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Πίνακας 21: Περιγραφική στατιστική, σενάριο 6, ερώτηση 3η

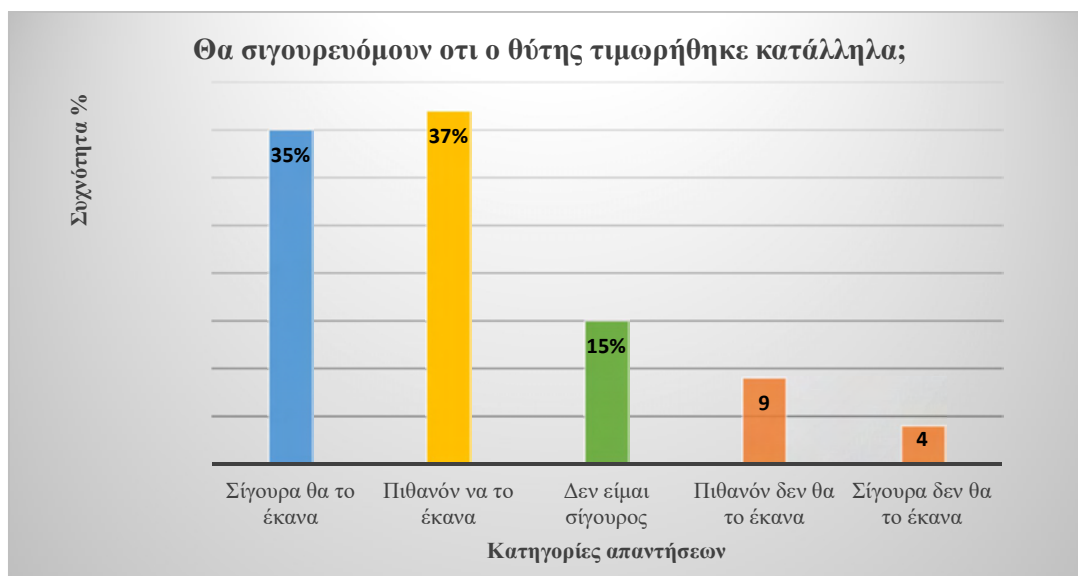
Αντίστοιχα και όσον αφορά το αν οι εκπαιδευτικοί θα έπρατταν κάτι στην περίπτωση που περιγράφει το σενάριο 6 φαίνεται πως μόλις οι 41 θεωρούν "πολύ πιθανό" να παρέμβουν στην περίπτωση, οι 38 θεωρούν "πιθανό" να επέμβουν, το 18% του δείγματος το θεωρεί "κάπως πιθανό" να επέμβει, ενώ μόλις 5 "όχι και τόσο πιθανό", και ένας εκπαιδευτικός δεν θα έπραττε τίποτα απολύτως.

➤ Ερωτηματολόγιο χειρισμού του σχολικού εκφοβισμού

Στο τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου της έρευνας παρουσιάζεται το ερωτηματολόγιο αναφορικά με τον τρόπο χειρισμού καταστάσεων σχολικού εκφοβισμού από μέρους των εκπαιδευτικών. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 22 ερωτήσεις, που περιγράφουν τη στάση (τις στρατηγικές παρέμβασης) των εκπαιδευτικών απέναντι σε ένα υποθετικό σενάριο σχολικού εκφοβισμού και οι απαντήσεις δίνονται ως κλίμακα επιλογών, "Σίγουρα θα το έκανα", "Πιθανόν να το έκανα", "Δεν είμαι σίγουρος", "Πιθανόν δεν θα το έκανα" και "Σίγουρα δεν θα το έκανα".

Σενάριο: Ένας μαθητής 13 ετών δέχεται επαναλαμβανόμενα πειράγματα και βρισιές από έναν άλλο πιο δυνατό μαθητή, ο οποίος έχει πείσει με επιτυχία άλλους μαθητές να αποφεύγουν το θύμα όσο το δυνατόν περισσότερο. Ως αποτέλεσμα το θύμα αυτής της συμπεριφοράς νιώθει θυμωμένο, δυστυχισμένο και συχνά απομονωμένο.

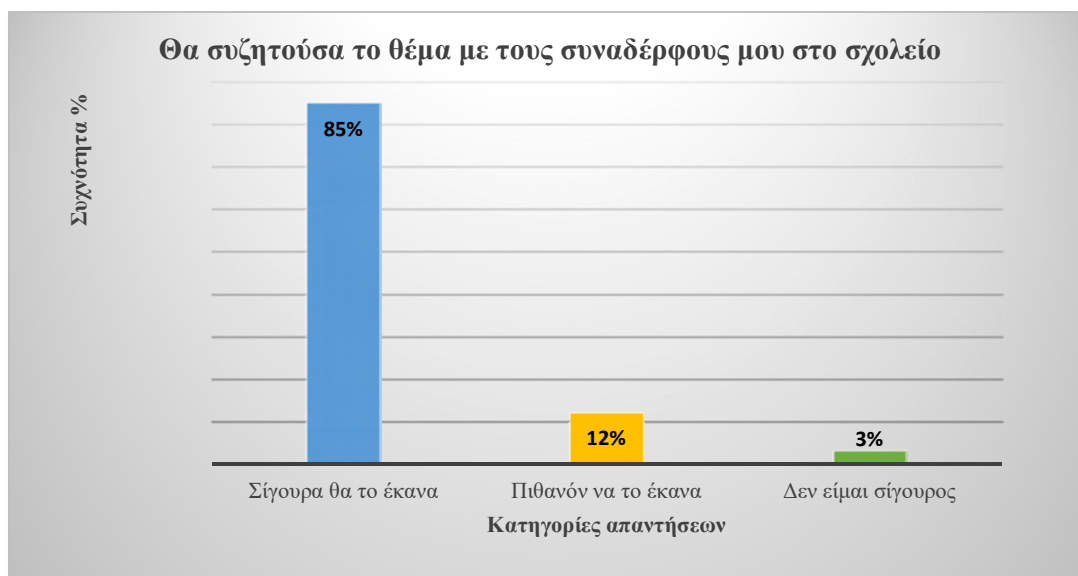
Οι απαντήσεις των ερωτώμενων παρουσιάζονται με τη βοήθεια των ακολούθων γραφημάτων.

Γράφημα 10: Ραβδόγραμμα- Θα σιγουρευόμουν ότι ο θύτης τιμωρήθηκε κατάλληλα

Μια παρέμβαση σε που σε ποσοστό 72% επιλέχθηκε από τους εκπαιδευτικούς σύμφωνα με το γράφημα 10 είναι η τιμωρία του θύτη προκειμένου να συμμορφωθεί και να μην ξανα-εκδηλώσει τέτοιου είδους συμπεριφορά. Μόλις 4 από τους εκπαιδευτικούς δεν θα πρότειναν την τιμωρία του θύτη, ενώ 24 από τους 100 δεν είναι σίγουροι αναφορικά με το τι θα έπρατταν σε μια ανάλογη περίπτωση με αυτή που περιγράφει το σενάριο.

Στη συνέχεια και σύμφωνα με το γράφημα 11 που ακολουθεί παρουσιάζεται ακόμα μια παρέμβαση που επιλέχθηκε από την πλειοψηφία των εκπαιδευτικών και είναι η κοινοποίηση του προβλήματος στους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς του σχολείου. Σε ποσοστό 85% οι εκπαιδευτικοί θα κοινοποιούσαν το θέμα με βεβαιότητα στους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς, ενώ μόλις 3 δεν γνωρίζουν πως θα έπρατταν.

Γράφημα 11: Ραβδόγραμμα- Θα συζητούσα το θέμα με τους συναδέλφους μου στο σχολείο

Το επόμενο γράφημα δείχνει τα ποσοστά των εκπαιδευτικών που θα συγκαλούσαν σύσκεψη στην τάξη με το σύνολο των μαθητών, συμπεριλαμβανομένου του θύτη και του θύματος. Στην σύσκεψη αυτή θα συζητούνταν το πρόβλημα και οι μαθητές θα έπρεπε να προτείνουν λύσεις σε αυτό.

Γράφημα 12: Ραβδόγραμμα- Θα συγκαλούσα σύσκεψη μαθητών, θα ανέφερα τι συνέβη και θα ζητούσα από τους μαθητές να προτείνουν τρόπους για να βοηθήσουν να βελτιωθεί η κατάσταση

Την ανωτέρω παρέμβαση του γραφήματος 12, θα επέλεγε με βεβαιότητα το 55% του δείγματος, ενώ πιθανόν να το έπραττε το 35%. Μόλις ένας εκπαιδευτικός δεν θα επέλεγε την ανωτέρω παρέμβαση με τίποτα, ενώ 9 εκπαιδευτικοί δεν μπόρεσαν να εκφέρουν άποψη.

Το επόμενο γράφημα (βλ.γρ.13) παρουσιάζει την στάση των εκπαιδευτικών αναφορικά με το σενάριο που παρουσιάστηκε και προτείνει ως παρέμβαση την συζήτηση του εκπαιδευτικού με τον θύτη.

Γράφημα 13: Ραβδόγραμμα- Θα έκανα ξεκάθαρο στον θύτη ότι η συμπεριφορά του δεν θα γινόταν ανεκτή

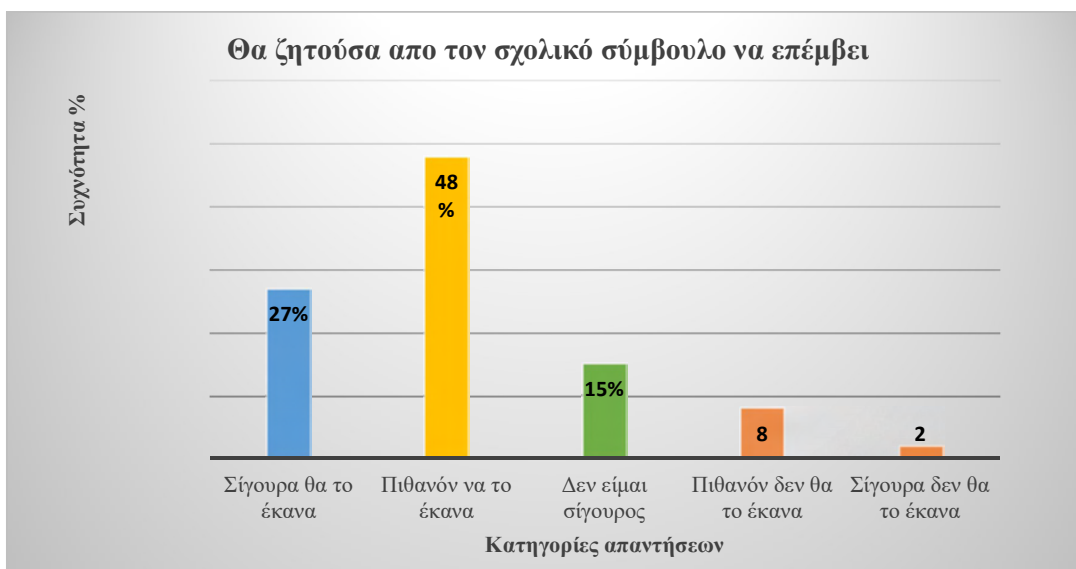
Την ανωτέρω παρέμβαση σύμφωνα με το γράφημα 13 θα επέλεγε το 88% του δείγματος και αφορά την απευθείας συνομιλία με το θύτη προκειμένου να καταστεί αντιληπτό σε αυτόν πως τέτοιου είδους συμπεριφορές δεν είναι ανεκτές στο σχολείο. Μόλις ένας εκπαιδευτικός πιθανόν να μην έπραττε τίποτα απολύτως, ενώ το 10% του δείγματος πιθανόν να το έπραττε.

Ακόμα μια άμεση παρέμβαση από μέρους των εκπαιδευτικών είναι αυτή κατά την οποία ο εκπαιδευτικός θα επιδίωκε έναν παραγωγικό διάλογο με το θύτη προκειμένου να προταθούν λύσεις ώστε να βελτιωθεί η κατάσταση με τους μαθητές ή τον μαθητή τον οποίο εκφόβισε. Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών (γρ.14) έδειξαν πως μόλις το 45% θα έδινε τη δυνατότητα αυτή στο θύτη να σκεφτεί τις πράξεις του και να πράξει το καλό προκειμένου να βελτιωθεί η σχέση του με το θύμα. Πιθανόν να έπρατταν το ίδιο και άλλοι 39 εκπαιδευτικοί του δείγματος, ενώ οι υπόλοιποι 16 είτε δεν μπόρεσαν να εκφέρουν άποψη (11), είτε πιθανόν να μην το έκαναν (3) ή δεν θα το έκαναν με βεβαιότητα (2).

Γράφημα 14: Ραβδόγραμμα- Θα συζητούσα με το θύτη εναλλακτικές λύσεις από τις οποίες θα μπορούσε να κάνει μια επιλογή για να βελτιώσει την κατάσταση

Στη συνέχεια και σύμφωνα με το παρακάτω γράφημα παρουσιάζεται το ποσοστό των εκπαιδευτικών που θα αποποιούνταν τις ευθύνες του (στο βαθμό που τους αφορά) και θα παρέπεμπαν το θέμα στον σχολικό σύμβουλο.

Γράφημα 15: Ραβδόγραμμα - Θα ζητούσα από τον σχολικό σύμβουλο να επέμβει

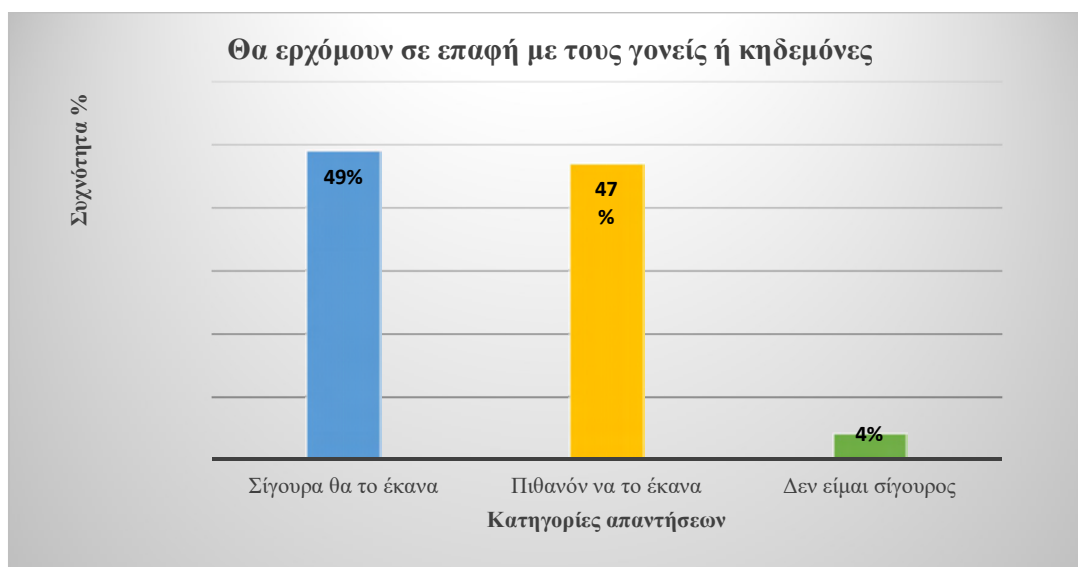
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Στη συνέχεια το γράφημα 16 δείχνει αν οι εκπαιδευτικοί θα παρέπεμπαν το ζήτημα σε κάποιον ανώτερο. Μόλις οι 27 από τους 100 εκπαιδευτικούς θα στρέφονταν στη βοήθεια κάποιου ανώτερου, ενώ μόλις ένας δεν θα το έπραττε. Οι 56 από τους εκπαιδευτικούς πιθανόν να το έπρατταν, ενώ οι υπόλοιποι 16, είτε δεν μπόρεσα να εκφέρουν άποψη (14), είτε πιθανόν να μην το έκαναν (2).

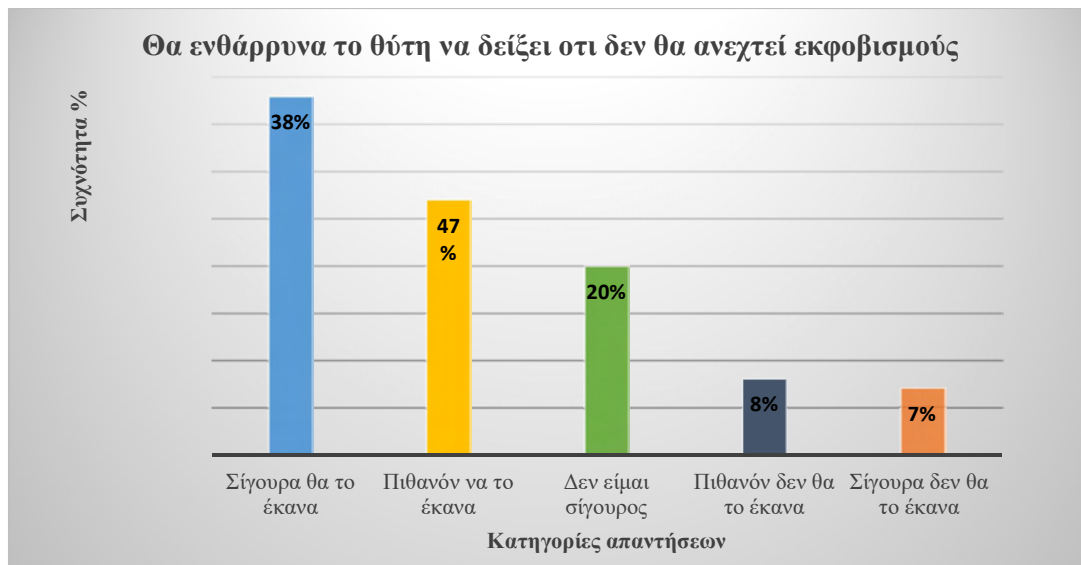

Γράφημα 16: Ραβδόγραμμα - Θα παρέπεμπα το ζήτημα σε έναν ανώτερο

Γράφημα 17: Ραβδόγραμμα – θα ερχόμουν σε επαφή με τους γονείς ή κηδεμόνες

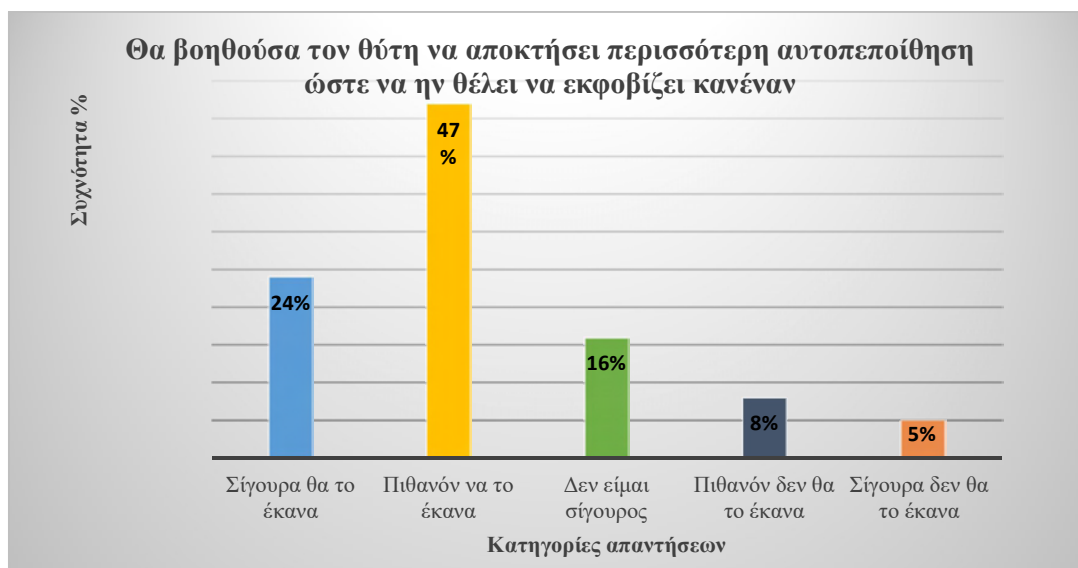
Κατά ανάλογο τρόπο σύμφωνα με το γράφημα 17, ορισμένοι εκπαιδευτικοί θα επιδίωκαν να έρθουν σε επαφή με τους γονείς ή κηδεμόνες του θύματος προκειμένου να εκφράσουν την ανησυχία τους σχετικά με την ψυχολογική ισορροπία του παιδιού τους. Με βεβαιότητα θα το έπρατταν οι 49 ενώ πιθανόν να το έκαναν οι 47 και μόλις ένας δεν είναι σίγουρος σχετικά με το αν θα το έπραττε ή όχι.

Γράφημα 18: Ραβδόγραμμα- Θα ενθάρρυνα το θύμα να δείξει ότι δεν θα ανεχτεί εκφοβισμούς

Σύμφωνα με το γράφημα 18 φαίνεται πως πολλοί εκπαιδευτικοί (38) θα προσπαθούσαν να ενθαρρύνουν το θύμα να μην δεχτεί ξανά τέτοιες συμπεριφορές, χωρίς βέβαια να προσδιορίζεται και ο προτεινόμενος τρόπος. Αντίστοιχα, δεν θα προέβαιναν στην πράξη αυτή με βεβαιότητα 7 εκπαιδευτικοί, ενώ πιθανόν να το έπρατταν 27 από τους 100.

Αντίστοιχα και σύμφωνα με το γράφημα 19 που ακολουθεί φαίνεται πως οι εκπαιδευτικοί θα στρέφανε πάλι την προσοχή τους στον θύτη, προσπαθώντας να τον κάνουν να αποκτήσει περισσότερη αυτοπεποίθηση ώστε να μην επιθυμεί να εκφοβίζει κανέναν. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών φαίνεται πως οι 24 από τους 100 συμμετέχοντες θα επιδίωκαν να αποκτήσει ο θύτης περισσότερη αυτοπεποίθηση ώστε να μην χρειάζεται να προβαίνει σε πράξεις εκφοβισμού. Αντίστοιχα, οι 47 από τους 100 εκπαιδευτικούς πιθανόν να προέβαιναν σε μια τέτοια ενέργεια, ενώ οι 16 δεν μπόρεσαν να εκφέρουν άποψη αναφορικά με το ζήτημα. Τέλος, οι 8 από τους 100 συμμετέχοντες πιθανόν δεν θα στρέφανε την προσοχή τους σε μια τέτοια ενέργεια, ενώ μόλις 5 με βεβαιότητα δεν θα το έπρατταν.

Γράφημα 19: Ραβδόγραμμα - Θα βοηθούσα το θύτη να αποκτήσει περισσότερη αυτοπεποίθηση ώστε να μην θέλει πια να εκφοβίζει κανέναν

Τέλος, το γράφημα 20 δείχνει κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί θα στρέφονταν στην ενημέρωση των γονέων των θυτών. Φαίνεται λοιπόν πως το 52% με βεβαιότητα θα μιλούσε στους γονείς του θύτη προκειμένου να αλλάξει η συμπεριφορά αυτή, ενώ 34 εξ αυτών πιθανόν να το έπρατταν.

Γράφημα 20: Ραβδόγραμμα - Θα επέμενα στους γονείς ή κηδεμόνες του θύτη ότι η συμπεριφορά αυτή πρέπει να σταματήσει

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Αντίστοιχα, 12 από τους εκπαιδευτικούς δεν γνωρίζουν πως θα έπραταν και 2 δεν θα το έκαναν.

3.2 Πολλαπλή Γραμμική Παλινδρόμηση

Με τη χρήση του στατιστικού προγράμματος S.P.S.S. επιδιώκεται η απάντηση στο ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε : *Ποια η συσχέτιση της αποδιδόμενη σοβαρότητας και ικανότητας εν-συναίσθησης με την πιθανότητα παρέμβασης;*

Για την απάντηση στην εν λόγω ερώτηση συγκεντρώθηκαν οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών που αφορούν το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου της έρευνας αναφορικά με τις στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στον σχολικό εκφοβισμό και αφορούν το σύνολο των 6 σεναρίων. Ως εξαρτημένη ορίζεται η μεταβλητή "Πιθανότητα παρέμβασης" και ως ανεξάρτητες μεταβλητές οι "Αποδιδόμενη Σοβαρότητα" και "Ικανότητα Εν-Συναίσθησης", μεταβλητές οι οποίες αντικατοπτρίζουν αντίστοιχα τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου:

1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση;
2. Θα συγχυζόμουν από τη συμπεριφορά του θύτη και θα ένιωθα συμπόνια για το θύμα.
3. Πόσο πιθανό είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση.

Τα αποτελέσματα της έρευνας φαίνονται στους ακόλουθους πίνακες.

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	2. Θα συγχυζόμουν από τη συμπεριφορά του θύτη και θα ένιωθα συμπόνια για το θύμα., 1. Πόσο 1 αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση; ^b	0.0	Enter

a. Dependent Variable: 3. Πόσο 1 είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση;

b. All requested variables entered.

Πίνακας 22: Μεταβλητές

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Ο ανωτέρω πίνακας δείχνει ποιες είναι οι μεταβλητές που εισήχθησαν στο στατιστικό πρόγραμμα και ποια είναι η ιδιότητα της κάθε μίας.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η αξιολόγηση του μοντέλου με την επεξήγηση του R^2 που αφορά το ποσοστό της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής που εξηγείται από το μοντέλο.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	0,619 ^a	0,383	0,381	0,594	0,383	185,141	2	597	0,000

a. Predictors: (Constant), 2. Θα συγχυζόμεν από τη συμπεριφορά του θύτη και θα ένιωθα συμπόνια για το θύμα., 1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση;

Πίνακας 23: Σύνοψη μοντέλου

Στην συγκεκριμένη περίπτωση και σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα το R^2 είναι ίσο με 0,383 ή 38,3%, που σημαίνει ότι το 38,3% της διακύμανσης της πιθανότητας παρέμβασης ερμηνεύεται από την διακύμανση των υπολοίπων μεταβλητών, δηλαδή του βαθμού ικανότητας εν-συναίσθησης και σοβαρότητας που αποδίδεται σε περιστατικά σχολικού εκφοβισμού.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο πίνακας ANOVA – δηλαδή ο πίνακας ανάλυσης διακύμανσης. Παρατηρείται ότι το επίπεδο σημαντικότητας είναι: $\text{sig.}=0,000 < 0,05$. Συνεπώς, η γραμμή παλινδρόμησης που έχει εκτιμηθεί θεωρείται ότι είναι στατιστικά σημαντική.

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	130,553	2	65,276	185,141	0,000 ^b

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Residual	210,487	597	0,353		
Total	341,040	599			

a. Dependent Variable: 3. Πόσο πιθανό είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση;

b. Predictors: (Constant), 2. Θα συγκριζόμουν από τη συμπεριφορά του θύτη και θα ένιωθα συμπόνια για το θύμα., 1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση;

Πίνακας 24: ANOVA

Εφόσον ισχύει πως $F > 1$ και $\text{sig} < 0,05$, τότε αυτό σημαίνει πως υπάρχει ένδειξη επίδρασης μεταξύ των μεταβλητών, δηλαδή ένδειξη ισχυρής γραμμικής τάσης.

Τέλος, ο επόμενος πίνακας είναι ο πίνακας που παρουσιάζει τους συντελεστές παλινδρόμησης. Ο συντελεστής B δείχνει την τιμή της σταθεράς και αντίστοιχα τους συντελεστές για τις επιμέρους προβλεπτικές μεταβλητές. Αντίστοιχα η τελευταία στήλη δείχνει μια αξιολόγηση του κατά πόσο συνεισφέρουν οι μεταβλητές στατιστικά σημαντικά στην πρόβλεψη.

Το πρόσημο των συντελεστών δείχνει αν υπάρχει θετική ή αρνητική σχέση μεταξύ της εξαρτημένης μεταβλητής και της κάθε ανεξάρτητης μεταβλητής. Σύμφωνα με τον πίνακα τα πρόσημα των συντελεστών είναι θετικά, επομένως υπάρχει θετική σχέση μεταξύ της εξαρτημένης και των ανεξάρτητων μεταβλητών.

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	0,022	0,036		0,624	0,533

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση;	0,518	0,034	0,571	15,137	0,000
2. Θα συγχυζόμουν από τη συμπεριφορά του θύτη και θα ένιωθα συμπόνια για το θύμα.	0,079	0,036	0,084	2,237	0,026

a. Dependent Variable: 3. Πόσο πιθανό είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση;

Πίνακας 25: Coefficients

Ακόμα, από την τελευταία στήλη του πίνακα φαίνεται πως και οι δύο ανεξάρτητες μεταβλητές εφόσον είναι μικρότερες του 0,05 συνεισφέρουν στατιστικά, είναι δηλαδή στατιστικά σημαντικές μεταβλητές.

Επομένως και με τη χρήση των συντελεστών β του πίνακα προκύπτει η συνάρτηση που περιγράφει την σχέση των ανεξάρτητων με την εξαρτημένη μεταβλητή.

$$Y = 0,022 + 0,518X_1 + 0,079X_2$$

Y = Πόσο πιθανό είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση (Πιθανότητα παρέμβασης)

X_1 = Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση; (βαθμός σοβαρότητας)

X_2 = Θα συγχυζόμουν από τη συμπεριφορά του θύτη και θα ένιωθα συμπόνια για το θύμα. (ικανότητα εν-συναίσθησης).

Επομένως θα λέγαμε πως το μοντέλο έχει μια μέτρια προς καλή προβλεπτική ικανότητα σύμφωνα με την οποία η πιθανότητα παρέμβασης εξαρτάται από την ικανότητα εν-συναίσθησης και τον βαθμό σοβαρότητας που αποδίδεται στα περιστατικά σχολικού εκφοβισμού από μέρους των εκπαιδευτικών.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Κεφάλαιο 4 : Συζήτηση

4.1 Συμπεράσματα – Περιορισμοί μελέτης

Η παρούσα διπλωματική εργασία μελέτησε τις απόψεις και τις στρατηγικές των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Λάρισας αναφορικά με τη διαχείριση και την αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού. Το δείγμα της έρευνας δομήθηκε από 100 εκπαιδευτικούς που απασχολούνται σε σχολεία του Νομού Λάρισας.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης, μπορούμε να καταλάβουμε ποια στάση κρατούν οι εκπαιδευτικοί του Νομού Λάρισας που συμμετείχαν στην έρευνα για το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού. Φαίνεται λοιπόν πως η πλειοψηφία των συμμετεχόντων έχουν γίνει μάρτυρες κάποιου περιστατικού σχολικού εκφοβισμού εντός της σχολικής κοινότητας στην οποία εργάζονται. Παράλληλα, ο βαθμός σοβαρότητας που αποδίδουν σε περιστατικά σχολικού εκφοβισμού ποικίλλει από εκπαιδευτικό σε εκπαιδευτικό, με τον ίδιο τρόπο και οι στρατηγικές που αναπτύσσονται από μέρους των εκπαιδευτικών διαφοροποιούνται ακόμα κι αν αφορούν το ίδιο περιστατικό.

Μεγαλύτερη εν-συναίσθηση φαίνεται να δείχνουν οι εκπαιδευτικοί σε περιπτώσεις άμεσου σχολικού εκφοβισμού, όπως για παράδειγμα η σωματική βία, παρά σε περιπτώσεις έμμεσου σχολικού εκφοβισμού. Αυτό το γεγονός μπορεί να καταδεικνύει το σημαντικό κενό γνώσεων των εκπαιδευτικών αναφορικά με τις επιπτώσεις του σχολικού εκφοβισμού, όταν αυτός επιδρά στην ψυχολογία των μαθητών. Τα συγκεκριμένα ευρήματα επιβεβαιώνονται και σε άλλη έρευνα σύμφωνα με την οποία διάφοροι παράγοντες επιδρούν στον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί ανταποκρίνονται στα περιστατικά σχολικού εκφοβισμού. Οι παράγοντες αυτοί σχετίζονται με το αν οι εκπαιδευτικοί κρίνουν ένα περιστατικό ως σοβαρό, ή αν θεωρούσαν υπεύθυνο το παιδί που έπεσε θύμα εκφοβισμού (Mishna, Scarcello, Pepler, & Wiener, 2005).

Διαφορετική είναι και η αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών όταν καλούνται να αντιμετωπίσουν ένα φαινόμενο σχολικού εκφοβισμού στο οποίο είναι μάρτυρες. Στο πλαίσιο του ερωτηματολογίου στάσεων απέναντι στον σχολικό εκφοβισμό επιδιώχθηκε η διερεύνηση των απαντήσεων των εκπαιδευτικών σε περιστατικά σχολικού εκφοβισμού. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα φάνηκε πως οι εκπαιδευτικοί θα επιδίωκαν είτε να ανταποκριθούν μόνοι τους στο περιστατικό και να προσπαθήσουν να συνεντίσουν το θύτη, είτε ακόμα θα επιδίωκαν να απευθυνθούν σε τρίτους, όπως για παράδειγμα κάποιον ανώτερο ή ακόμα να μιλήσουν απευθείας στον θύτη. Την ίδια συμπεριφορά από μέρους των

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

εκπαιδευτικών επιβεβαιώνει και άλλη έρευνα, σύμφωνα με την οποία οι εκπαιδευτικοί επέλεξαν να πειθαρχήσουν τους εκφοβιστές και να διδάξουν στα θύματα κοινωνικές δεξιότητες ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στον σωματικό και ψυχολογικό εκφοβισμό (Yoon, Sulkowski, & Bauman, Teachers' Responses to Bullying Incidents: Effects of Teacher Characteristics and Contexts , 2016).

Τέλος, και σύμφωνα με το μοντέλο πρόβλεψης που εκτιμήθηκε υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της πιθανότητας παρέμβασης από μέρους των εκπαιδευτικών και της ικανότητας ενσυναίσθησης και σοβαρότητας που αποδίδουν στα περιστατικά σχολικού εκφοβισμού. Τα ανωτέρω ευρήματα καταδεικνύουν τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο των εκπαιδευτικών στην κατεύθυνση της αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού, ευρήματα που επιβεβαιώνονται και από άλλες μελέτες (James, et al., 2008) .

Περιορισμό της μελέτης αποτέλεσε η χρονική περίοδος στην οποία έπρεπε να λάβει χώρα η έρευνα. Η άνοιξη του 2020 για το μεγαλύτερο μέρος των αναπτυγμένων κρατών χαρακτηρίστηκε από τις δύσκολες συνθήκες τις οποίες κλήθηκε να αντιμετωπίσει ο πληθυσμός εξαιτίας της Πανδημίας Covid-19. Το γεγονός αυτό που στην περίπτωση της Ελλάδας έπαυε τη λειτουργία τόσο των σχολείων, δημοτικών και μέσης εκπαίδευσης, όσο και τις δημόσιες υπηρεσίες αποτέλεσε τροχοπέδη για την έρευνα η οποία δεν επέτυχε να συλλέξει μεγαλύτερο δείγμα, ώστε να μπορεί να αναγάγει τα αποτελέσματα της έρευνας σε μεγαλύτερο πληθυσμό. Εξαιτίας αυτού οφείλουμε να είμαστε επιφυλακτικοί με την γενίκευση των συμπερασμάτων στο σύνολο του πληθυσμού που αφορά η έρευνα.

4.2 Προτάσεις για μελλοντική μελέτη

Η παρούσα έρευνα επικεντρώθηκε στον σχολικό εκφοβισμό και τις στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στο πρόβλημα εντός των σχολικών μονάδων. Το εν λόγω θέμα τα τελευταία έτη έχει λάβει ιδιαίτερα μεγάλες διαστάσεις και έχει ερευνηθεί ποικιλοτρόπως από πολλούς ερευνητές ανα τον κόσμο. Παρ' όλα αυτά, το φαινόμενο αυτό δεν εκδηλώνεται μόνο εντός των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, αλλά μπορεί να συντελεστεί στις μέρες μας και ηλεκτρονικά από το διαδίκτυο. Οι νέοι της σημερινής εποχής περισσότερο από άλλοτε και εν συγκρίσει με τις προηγούμενες γενιές διαθέτουν σε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό πρόσβαση σε κάποιο μέσο που να έχει πρόσβαση στον κυβερνοχώρο, ή σε κάποιο μέσο κοινωνικής δικτύωσης. Στις περιπτώσεις αυτές τα παιδιά αλληλοεπιδρούν με άλλα παιδιά, ή ακόμα και με ενήλικα άτομα τα οποία αποκρύπτουν εσκεμμένα την ταυτότητά τους, ή γενικά επιδιώκουν να

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

προκαλέσουν κακό. Το συγκεκριμένο είδος εκφοβισμού που λαμβάνει χώρα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή γενικά με τη χρήση του διαδικτύου καλείται ως "Διαδικτυακός" ή "Ηλεκτρονικός" (Cyberbullying) εκφοβισμός και συντελείται ακριβώς για τους ίδιους σκοπούς με τον σχολικό εκφοβισμό, δηλαδή προκειμένου να προκληθεί ζημιά, είτε σωματική είτε ψυχολογική στο θύμα από μέρους του θύτη, που αυτή τη φορά δεν βρίσκονται εντός της σχολικής κοινότητας, αλλά επικοινωνούν με τη βοήθεια της ψηφιακής τεχνολογίας και των μέσων επικοινωνίας. Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός δύναται να διενεργηθεί μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, δωματίων συνομιλίας, σελίδων κοινωνικής δικτύωσης ή άλλων ιστοσελίδων σχετικών με ηλεκτρονικά παιχνίδια ή υπηρεσιών άμεσης ανταλλαγής μηνυμάτων.

Το φαινόμενο του ηλεκτρονικού εκφοβισμού εκτιμάται ότι επιδρά αρνητικά όχι μόνο στην ψυχολογία των μαθητών, αλλά και στην σχολική τους απόδοση, παρότι μπορεί να μην εκδηλώνεται εντός του σχολείου. Σύμφωνα με έρευνα, ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός έχει ως αποτέλεσμα την απουσία των παιδιών από το σχολείο για τουλάχιστον μια μέρα, ενώ μπορεί να προσεγγίσει ακόμα και τις 3 ή 4 μέρες (Grinshteyn & Yang, 2017).

Το εν λόγω θέμα εμφανίζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον προς μελέτη και έρευνα από πολλές πλευρές. Εντούτοις και συνδυαστικά με το θέμα που μελετήθηκε στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, προτείνεται προς μελλοντική έρευνα το αν οι μαθητές που πέφτουν θύματα σχολικού εκφοβισμού αποτελούν και θύματα ηλεκτρονικού εκφοβισμού και αντίστοιχα, αν οι θύτες εντός των σχολικών μονάδων συνεχίζουν να ασκούν βία σε παιδιά ίδιας ή μικρότερης ή ακόμα και μεγαλύτερης ηλικίας και μέσω του διαδικτύου. Στην περίπτωση αυτή επιδιώκεται η μελέτη της επίδρασης που μπορεί να έχει η αποδοχή μιας τέτοιας συμπεριφοράς από μέρους των μαθητών που είναι τα θύματα των φαινομένων αυτών και η αναζήτηση των λόγων που ωθούν τους μαθητές-θύτες στην εκδήλωση μιας τέτοιας συμπεριφοράς και μέσω του διαδικτύου. Το δείγμα της έρευνας θα αποτελέσουν μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στους οποίους αφού ληφθεί γονική έγκριση θα ζητηθεί να συμμετάσχουν με ειλικρίνεια στην ολοκλήρωση της έρευνας με τη χρήση σύντομων συνεντεύξεων-δομημένων ερωτήσεων από μέρους του ερευνητή.

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Εικόνα 2: Ηλεκτρονικός εκφοβισμός, Ανάκτηση από : <https://www.psychografimata.com/alithines-periptosis-diadikiakou-ekfovismouthimatopiisis/>

Συμπερασματικά λοιπόν φαίνεται πως το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο στις σχολικές κοινότητες του σήμερα. Ο τρόπος αντιμετώπισής του επαφίεται σε μεγάλο βαθμό στην διακριτική ευχέρεια των εκπαιδευτικών και δεν αντιμετωπίζεται με ενιαίο τρόπο από το σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας. Το γεγονός αυτό καθιστά επιτακτική την ανάγκη υιοθέτησης και εφαρμογής μιας κοινής εκπαιδευτικής πολιτικής όσον αφορά την αντιμετώπιση του φαινομένου προκειμένου να μην δημιουργείται σύγχυση στους μαθητές και να μην αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο παρόμοια συμβάντα.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Βιβλιογραφία

- Antoniadou, N., & Kokkinos, C. (2013). A review of cyber-bullying research in Greece. *International Journal of Adolescence and Youth*. doi:Advance online publication.DOI:10.1080/02673843.2013.778207
- Avraam, A. E. (2014). ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ. *National and Kapodistrian University of Athens*.
- Brown, R. &. (1999). *Grundissder psychologie*. New York, Berlin.
- Craig, W., Pepler, D., & Blais, J. (2007). Responding to Bullying: What Works? *School Psychology International*, 28, 465 – 477.
- Davalos, D. (1999). The effects of extracurricular activity, ethnic identification and perception of school on student dropout rates,. *Hispanic Journal of behavioral Sciences*, , σσ. 21(1), 61-77.
- Edgar, E., & Johnson, E. (1995). Relationship building and affiliation activities in schoolbased dropout prevention program,. *New York: Eric Publication*.
- Farrington, D. P., Lösel, F., Ttofi, M. M., & Theodorakis, N. (2012, Sweden: Brottsförebyggande rådet.). School bullying, depression and offending behavior later in life. An updated systematic review of longitudinal studies. Stockholm, .
- Gini, G., & Pozzoli, T. (2009). Association between bullying and psychosomatic problems: A meta-analysis. . *Pediatrics*, σσ. 123(3), 1059–1065.
- Grinshteyn, E., & Yang, Y. T. (2017). The Association Between Electronic Bullying and School Absenteeism Among High School Students in the United States. *Journal of School health* , σσ. 142-149, Volume87, Issue2.
- Hopkins, L., Taylor, L., Bowen, E., & Wood, C. (2013). A qualitative study investigating adolescents' understanding of aggression, bullying and violence. . *Child and Youth Services Review*,, σσ. 35, 685-693. .
- Kadel, B. (1998). Wisconsin youth risk behavior survey. Executive summary and report. . *New York: Eric Publication*.
- Migliaccio, T. (2014). Teacher Engagement with Bullying: Managing an Identity within a School. *Sociological Spectrum*, σσ. 84-108, Volume 35, 2015 - Issue 1.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

- Nickerson, A. B., Singleton, D., Schnurr, B., & Collen, M. H. (2014). Perceptions of School Climate as a Function of Bullying Involvement . *Journal of Applied School Psychology*, σσ. Volume 30, 2014 - Issue 2, Pages 157-181.
- O'Brennan, L. M., Waasdorp, T. E., & Bradshaw, C. P. (2014). Strengthening bullying prevention through school staff connectedness. *Journal of Educational Psychology*, σσ. Vol 106(3), Aug 2014, 870-880.
- Olweus, D. (1978). *Aggression in the schools: Bullies and whipping boys*. . Washington,: DC: Hemisphere.
- Olweus, D. (1991). *Bullying at school. What we know and what we can do*. Stockholm, Sweden: Liber.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school. What we know and what we can do*. Oxford: : Blackwell.
- Olweus, D. (1994). Bullying at School, Long-Term Outcomes for the Victims and an Effective School-Based Intervention Program. *Aggressive Behavior*, σσ. pp 97-130.
- Olweus, D. (2009). *Εκφοβισμός και βία στο σχολείο. Τι γνωρίζουμε και τι μπορούμε να κάνουμε*. Αθήνα: Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.
- Östberg, V., Modin, B., & Låftman, S. B. (2017). Exposure to School Bullying and Psychological Health in Young Adulthood: A Prospective 10-Year Follow-Up Study. σσ. *Journal of School Violence*, Volume 17, 2018 - Issue 2, Pages 194-209 .
- Östberg, V., Modin, B., & Låftman, S. B. (2017). Exposure to School Bullying and Psychological Health in Young Adulthood: A Prospective 10-Year Follow-Up Study. *journal of School Violence*, σσ. Pages 194-209, Volume 17, 2018 - Issue 2, .
- Randolph, N. (1996). Youth gangs in search of a miracle: our part. *School Intervention Research*,, 9(2, 25), 226-228.
- Riebel, J., Jager, R. S., & Fischer, U. C. (2009). Cyber-bullying in Germany- an exploration of prevalence, overlapping with real life bullying and coping strategies. *Psychology Science Quarterly*,, 51, 298-314.
- Rigby, K. (2008). How Parents and Educators Can Reduce Bullying at School Children and Bullying. . *USA: Blackwell Publishing*.
- Shoho, A. &. (1999). *The rural school environment and its effect on adolescent alienation*. New York: Eric Publication.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

- Swearer, S. M., Wang, C., Collins, A., Strawhun, J., & Fluke, S. (2013). Bullying: A School Mental Health Perspective. *Handbook of School Mental Health*, σσ. pp 341-354, .
- Takahashi, S. ', & Inoue, W. (1995). An essay on school violence and safety education in Japan. *Thresholdsin education*, 21(2), 26-28.
- Wu, J., He, Y., Lu, C., Deng, X., Gao, X., Guo, L., . . . Zhou, Y. (2015, February 28). Bullying behaviors among Chinese school-aged youth: A prevalence and Correlates Study in Guangdong Province. *Psychiatry Research*, σσ. volume 225, Issue 3, Pages 716-722.
- Ανδρέου, Ε., Ζαφειροπούλου, Μ., Γκαραγκούνη- Αραίου , Φ., & Ρούση - Βέργου, Χ. (2011). Ηλεκτρονικός εκφοβισμός σε μαθητές Λυκείου: Μια πιλοτική έρευνα. Στο Κ. Σιώμος & Γ. Φλώρος (Επ. Έκδ.), Έρευνα, πρόληψη, αντιμετώπιση των κινδύνων στη χρήση του διαδικτύου. (σ. Τόμος Πρακτικών του 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης της Διαταραχής Εθισμού στο Διαδίκτυο). Λάρισα: Αφοί Δ. Τσακμάκη.
- Αρτινοπούλου, Β. (2001). *Βία στο σχολείο. Έρευνες και πολιτικές στην Ευρώπη*. Αθήνα, Μεταίχμιο : Σειρά: Επιστήμες.
- Καραβόλτσου, Α. Α. (2013). *Συνοπτικό εγχειρίδιο αντιμετώπισης σχολικού εκφοβισμού εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Διπλωματική εργασία του Μεταπτυχιακού Προγράμμος στην Προαγωγή και Αγωγή Υγείας, της Ιατρικής Σχολής, του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών., Αθήνα.
- Κιοσσέ, Ε., & Κιουρτσίδου, Δ. (2017). Σχολικός εκφοβισμός στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ο σημαντικός ρόλος των εκπαιδευτικών στην ανίχνευση, πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου. *Επιστημονικό Εκπαιδευτικό Περιοδικό Εκπαιδευτικός Κύκλος*, σσ. Τόμος 5, Τεύχος 2.
- Κοντογιάννης, Μ. (n.d.). *Ενδοσχολική βία (school bullying) – Θυματοποίηση (victimization) στο χώρο του σχολείου. Εντοπισμός & αντιμετώπιση*. doi:<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/edusc/article/viewFile/411/373>
- Κουρκούτας, Η., & Κοκκιάδη, Μ. (2015). Από τη σχολική βία και τον ενδοσχολικό εκφοβισμό στο «ενταξιακό σχολείο». *Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων* , Τόμος 8, σσ. 56-89.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

- Παραδεισιώτη, Α., & Τζιόγκουρος, Χ. (2008). *Η εκφοβιστική συμπεριφορά μεταξύ των μαθητών στο σχολείο*. Εγχειρίδιο για τους εκπαιδευτικούς Ευρωπαϊκό πρόγραμμα Daphne Λευκωσία.
- Τσιάντης, Ι. (2008). *Ενδοσχολική Βία*. . Αθήνα: 11ο Πρόγραμμα Προαγωγής Ψυχικής Υγείας.
- Χηνάς, Π., & Χρυσafiδης, Κ. (2000). *Επιθετικότητα στο σχολείο. Προτάσεις για πρόληψη και αντιμετώπιση*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ & Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Χριστοδούλου, Θ. (2015). Η Κρίση στην Κοινωνία - Οικογένεια και ο Αντίκτυπός της στο Σχολείο (Φαινόμενο Σχολικής Βίας). *Επιστημονικό Εκπαιδευτικό Περιοδικό «εκπ@ιδεντικός κύκλος»*, σσ. σσ. 157-166, Τόμος 3, Τεύχος 2,.

Πηγές Διαδικτύου

- Σχολικός εκφοβισμός, (2019) Πρόσβαση την 25/03/2020 στη διεύθυνση:
https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/302626_sholikos-ekfobismos-ti-einai-kai-pos-na-ton-antimetopisete

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Παράρτημα

Παράρτημα Α' Ερωτηματολόγιο Έρευνας

Στο παρόν παράρτημα παρατίθεται στο εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για την πραγματοποίηση της έρευνας, δηλαδή το ερωτηματολόγιο που συμπληρώθηκε από τους συμμετέχοντες σε αυτή.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το παρόν ερωτηματολόγιο υλοποιείται στο πλαίσιο της εκπόνησης της Διπλωματικής Εργασίας με τίτλο " *Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού*" του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Ψυχική Υγεία του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Σκοπός της έρευνας είναι η διαπίστωση του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί Α/θμιας και Δ/θμιας εκπαίδευσης την αναγκαιότητα αντιμετώπισης του φαινομένου, την πρόθεσή τους να παρέμβουν και να αναλάβουν δράση καθώς και πως κατανοούν την έννοια της θυματοποίησης μέσα από την ικανότητα της εν-συναίσθησης.

*** Απαιτείται**

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. ΦΥΛΟ *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

ΑΝΤΡΑΣ

ΓΥΝΑΙΚΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

2. **ΗΛΙΚΙΑ ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- 22-30
- 31-40
- 41-ΑΝΩ

3. **ΧΡΟΝΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- 0-2
- 3-5
- 6-10
- 11-ΑΝΩ

4. **ΥΠΗΡΕΣΙΑ ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ
- ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ

5. **ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΑΕΙ-ΤΕΙ
- ΚΑΤΟΧΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΣ
- ΚΑΤΟΧΟΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

6. Έτυχε ποτέ κατά τη διάρκεια των σχολικών σας χρόνων να πέσετε θύμη σχολικού εκφοβισμού; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Ποτέ
 Σπάνια
 Κάποιες φορές
 Συχνά
 Πολύ συχνά

7. Έτυχε ποτέ κατά τη διάρκεια των σχολικών σας χρόνων να γίνετε θύτης σχολικού εκφοβισμού; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Ποτέ
 Σπάνια
 Κάποιες φορές
 Συχνά
 Πολύ συχνά

8. Πόσο συχνά στη διάρκεια της θητείας σας ως εκπαιδευτικός πέφτουν στην αντίληψή σας περιστατικά σχολικού εκφοβισμού; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Ποτέ
 Σπάνια
 Κάποιες φορές
 Συχνά
 Πολύ συχνά

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Ερωτηματολόγιο στάσεων απέναντι στον σχολικό εκφοβισμό (Bullying)

Μετάφραση και προσαρμογή Σίμος Γρηγόρης Στέφου Μαρία Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελεί αναθεώρηση του αρχικού των Graig et al. (2000) μετά τις τροποποιήσεις των Byers et al. (2011).

Στη συνέχεια παρουσιάζονται μερικά παραδείγματα - περιστατικά σχολικού εκφοβισμού. Υποθέστε πως γίνεστε μάρτυρας ενός τέτοιου περιστατικού ή ότι πέφτει στην αντίληψή σας.

Σενάριο 1 :

Στο αναγνωστήριο ακούτε έναν μαθητή να φωνάζει σε ένα άλλο παιδί " Μαμόθρεφτο, μυξιάρικο, γλειφτράκι! Το παιδί προσπαθεί να αγνοήσει τα σχόλια και παραμένει αμίλητο δυσανασχετώντας στο θρανίο του.

9. 1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση: *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Πολύ σοβαρή
- Σοβαρή
- Μέτρια σοβαρή
- Όχι πολύ σοβαρή
- Καθόλου σοβαρή

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

10. 2. **Θα συγχυζόμεν από τη συμπεριφορά του θύτη και θα ένιωθα συμπόνια για το θύμα.**

*

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Συμφωνώ απόλυτα
- Συμφωνώ
- Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ απόλυτα

11. 3. **Πόσο πιθανό είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση.** *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Πολύ πιθανό
- Πιθανό
- Κάπως πιθανό
- Όχι πολύ πιθανό
- Καθόλου πιθανό

ΣΚΗΝΑΡΙΟ

2

Η Ελένη και η Μαρία ήταν οι καλύτερες φίλες. Είχαν μια έντονη λογομαχία. Την επόμενη μέρα η λίστα των εισερχομένων e-mail της Μαρίας ήταν γεμάτη και υπήρχαν πολλές δημοσιεύσεις στη σελίδα της στο Facebook. Τα e-mail και οι δημοσιεύσεις ήταν αγενή και προσβλητικά. Όταν κοίταξε τον λογαριασμό της διαπίστωσε ότι είχε σταλεί ένα ομαδικό e-mail από τον λογαριασμό της με ρατσιστικά σχόλια, καθώς επίσης και αγενή και προσβλητικά σχόλια για όλους τους φίλους και συμμαθητές της. Η ίδια δεν είχε γράψει τα e-mail. Όταν ήταν ακόμα φίλες, η Μαρία είχε πει στην Ελένη τους κωδικούς πρόσβασης στους λογαριασμούς της στο e-mail και το Facebook.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

12. **1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση: ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Πολύ σοβαρή
- Σοβαρή
- Μέτρια σοβαρή
- Όχι πολύ σοβαρή
- Καθόλου σοβαρή

13. **2. Θα συγχυζόμεν από τη συμπεριφορά του θύτη και θα ένιωθα συμπόνια για το θύμα ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Συμφωνώ απόλυτα
- Συμφωνώ
- Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ απόλυτα

14. **3. Πόσο πιθανό είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση: ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Πολύ πιθανό
- Πιθανό
- Κάπως πιθανό
- Όχι πολύ πιθανό
- Καθόλου πιθανό

ΣΕΝΑΡΙΟ

3

Έχετε επιτρέψει στα παιδιά να κάνουν ένα μικρό διάλειμμα στην τάξη επειδή εργάστηκαν σκληρά σήμερα. Ακούτε ένα παιδί να λέει σε κάποιο άλλο : όχι αποκλείεται! Σου είπα ήδη ότι δεν μπορείς να κάνεις παρέα μαζί μας! Η μαθήτριά περνάει μόνη της την υπόλοιπη ώρα με δάκρυα στα μάτια. Αυτή δεν είναι η πρώτη φορά που αυτό το παιδί απορρίπτει άλλους μαθητές από την παρέα.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

15. 1. **Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση: ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Πολύ σοβαρή
- Σοβαρή
- Μέτρια σοβαρή
- Όχι πολύ σοβαρή
- Καθόλου σοβαρή

16. 2. **Θα συγχοζόμεν από τη συμπεριφορά του θύτη και θα ένιωθα συμπόνια για το θύμα. ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Συμφωνώ απόλυτα
- Συμφωνώ
- Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ απόλυτα

17. 3. **Πόσο πιθανό είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση: ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Πολύ πιθανό
- Πιθανό
- Κάπως πιθανό
- Όχι πολύ πιθανό
- Καθόλου πιθανό

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Καθώς οι μαθητές σας επιστρέφουν από μάθημα επιλογής, βλέπετε έναν μαθητή να κλωτσάει έναν άλλο χωρίς καμία πρόκληση. Είναι εμφανείς οι μελανιές/ Αυτός ο μαθητής είναι γνωστό ότι έχει εμπλακεί σε τέτοιου είδους συμπεριφορές και στο παρελθόν.

18. **1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση: ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Πολύ σοβαρή
- Σοβαρή
- Μέτρια σοβαρή
- Όχι πολύ σοβαρή
- Καθόλου σοβαρή

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

19. 2. Θα συγχυζόμεν από τη συμπεριφορά του θύτη και θα ένιωθα συμπόνια για το θύμα.

*

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Συμφωνώ απόλυτα
- Συμφωνώ
- Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ απόλυτα

20. 3. Πόσο πιθανό είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση. *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Πολύ πιθανό
- Πιθανό
- Κάπως πιθανό
- Όχι πολύ πιθανό
- Καθόλου πιθανό

Μια μαθήτρια είναι θύμα κοροϊδίας και της έχει δοθεί ένα παρατσούκλι που δεν της αρέσει. Οι συμμαθητές της της λένε να μην τα παίρνει όλα τόσο σοβαρά και πως απλώς το κάνουν για πλάκα. Συχνά όταν η μαθήτρια περιφέρεται στους ορόφους του σχολείου και άλλοι μαθητές την φωνάζουν με το παρατσούκλι της.

21. 1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση. *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Πολύ σοβαρή
- Σοβαρή
- Μέτρια σοβαρή
- Όχι πολύ σοβαρή
- Καθόλου σοβαρή

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

22. 2. Θα συγχυζόμεν από τη συμπεριφορά του θύτη και θα ένιωθα συμπόνια για το θύμα *

Na επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Συμφωνώ απόλυτα
- Συμφωνώ
- Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ απόλυτα

23. 3. Πόσο πιθανό είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση. *

Na επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Πολύ πιθανό
- Πιθανό
- Κάπως πιθανό
- Όχι πολύ πιθανό
- Καθόλου πιθανό

Η Σοφία είναι αρχηγός της ομάδας βόλεϋ, είναι καλή στο τένις, δημοφιλής σε πολλούς μαθητές και συμπαθής στους καθηγητές. Η Κατερίνα είπε στους καθηγητές της πως η Σοφία ήταν κακιά μαζί της και έστρεψε τους φίλους της εναντίον της. Η Κατερίνα ήταν αναστατωμένη, λέγοντας πως αυτό συμβαίνει εδώ και κάποια χρόνια τώρα και πως κάθε χρόνο το αναφέρει στην καθηγήτριά της.

24. 1. Πόσο σοβαρή αξιολογείτε αυτή τη σύγκρουση/ αντιπαράθεση. *

Na επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Πολύ σοβαρή
- Σοβαρή
- Μέτρια σοβαρή
- Όχι πολύ σοβαρή
- Καθόλου σοβαρή

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

25. 2. Θα συγχυζόμεν από τη συμπεριφορά του θύτη και θα ένιωθα συμπόνια για το θύμα *

*

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Συμφωνώ απόλυτα
- Συμφωνώ
- Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ απόλυτα

26. 3. Πόσο πιθανό είναι να παρέμβετε σε αυτήν την περίπτωση. *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Πολύ πιθανό
- Πιθανό
- Κάπως πιθανό
- Όχι πολύ πιθανό
- Καθόλου πιθανό

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

Ερωτηματολόγιο χειριστού του σχολικού εκφοβισμού

Μετάφραση και προσαρμογή : Σίμος Γρηγόρης, Στέφου Μαρία με την άδεια της Sheru A. Bauman, Ph.D., Univeristy of Arizona

Οι εκπαιδευτικοί έχουν ποικίλους τρόπους αντιμετώπισης περιστατικών σχολικού εκφοβισμού στο σχολείο.

Ως ένα βαθμό το τι γίνεται εξαρτάται από τις περιστάσεις στις οποίες λαμβάνει χώρα και τη σοβαρότητα του περιστατικού του σχολικού εκφοβισμού. Με το ερωτηματολόγιο αυτό θα θέλαμε να πάρουμε μια αίσθηση για το το πώς περίπου οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν τέτοιες καταστάσεις.

Ακολουθεί ένα παράδειγμα- σενάριο και οι πιθανοί τρόποι αντιμετώπισης του.

Σενάριο:

Ένας μαθητής 13 ετών δέχεται επαναλαμβανόμενα πειράγματα και βρισιές από έναν άλλο πιο δυνατό μαθητή, ο οποίος έχει πείσει με επιτυχία άλλους μαθητές να αποφεύγουν το θύμα όσο το δυνατόν περισσότερο. Ως αποτέλεσμα το θύμα αυτής της συμπεριφοράς νιώθει θυμωμένο, δυστυχισμένο και συχνά απομονωμένο. Παρακαλώ επιλέξτε την απάντηση που είναι πιο κοντά σε αυτό που πιστεύετε ότι θα κάνατε.

27. **1. Θα επέμενα ο θύτης να το σταματήσει ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

28. **2. Δεν θα έδινα βαρύτητα στο θέμα ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

29. **3.Θα σιγουρευόμουν ότι ο θύτης τιμωρήθηκε κατάλληλα. ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

30. **4.Θα συζητούσα το θέμα με τους συναδέλφους μου στο σχολείο. ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

31. **5.Θα συγκαλούσα μια σύσκεψη των μαθητών συμπεριλαμβανομένου του θύτη ή των θυτών. Θα τους έλεγα τι συνέβαινε και θα τους ζητούσα να προτείνουν τρόπους που θα μπορούσαν να βοηθήσουν στη βελτίωση της κατάστασης. ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

32. **δ. Θα έλεγα στο θύμα να υψώσει το ανάστημά του στον θύτη. ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

33. **ζ. Θα έκανα ξεκάθαρο στον θύτη ότι η συμπεριφορά του δεν θα γινόταν ανεκτή. ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

34. **η. Θα το άφηνα σε κάποιον άλλο να το διευθετήσει. ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

35. 9. **Θα μοιραζόμουν την ανησυχία μου με τον θύτη σχετικά με το τι συνέβη στο θύμα και θα προσπαθούσα να τον πείσω να φερθεί με έναν πιο καλόβουλο και υπεύθυνο τρόπο.**

*

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

36. 10. **Θα άφηνα τους μαθητές να το διευθετήσουν μόνοι τους.** *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

37. 11. **Θα πρότεινα στο θύμα να φέρεται πιο δυναμικά.** *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

38. 12. **Θα συζητούσα με τον θύτη εναλλακτικές λύσεις από τις οποίες θα μπορούσε να κάνει μια επιλογή για να βελτιώσει την κατάσταση. ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
 Πιθανόν να το έκανα
 Δεν είμαι σίγουρος
 Πιθανόν δεν θα το έκανα
 Σίγουρα δεν θα το έκανα

39. 13. **Θα ζητούσα από τον σχολικό σύμβουλο να παρέμβει. ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
 Πιθανόν να το έκανα
 Δεν είμαι σίγουρος
 Πιθανόν δεν θα το έκανα
 Σίγουρα δεν θα το έκανα

40. 14. **Θα παρέπεμπα το ζήτημα σε έναν ανώτερο ή διευθυντή. ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
 Πιθανόν να το έκανα
 Δεν είμαι σίγουρος
 Πιθανόν δεν θα το έκανα
 Σίγουρα δεν θα το έκανα

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

41. 15. **Θα ερχόμουν σε επαφή με τους γονείς ή τους κηδεμόνες του θύματος για να εκφράσω την ανησυχία μου σχετικά με την ψυχολογική ισορροπία του παιδιού. ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

42. 16. **Θα έλεγα απλά στα παιδιά να ωριμάσουν. ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

43. 17. **Θα ενθάρρυνα το θύμα να δείξει ότι δεν θα ανεχτεί εκφοβισμούς. ***

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

44. 18. **Θα το αγνοούσα.** *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

45. 19. **Θα βοηθούσα τον θύτη να αποκτήσει περισσότερη αυτοπεποίθηση ώστε να μη θέλει πια να εκφοβίζει κανέναν.** *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

46. 20. **Θα επέμενε στους γονείς ή κηδεμόνες του θύτη ότι η συμπεριφορά πρέπει να σταματήσει.** *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Απόψεις και στρατηγικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Λάρισας στη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού»

47. 21. Θα έβρισκα στον θύτη κάτι πιο ενδιαφέρον να κάνει. *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

48. 22. Θα συμβούλευα το θύμα να πει στον θύτη να κάνει πίσω. *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Σίγουρα θα το έκανα
- Πιθανόν να το έκανα
- Δεν είμαι σίγουρος
- Πιθανόν δεν θα το έκανα
- Σίγουρα δεν θα το έκανα

ΤΕΛΟΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΓΚΟΥΔΙΝΑ
